

Frage? | Antwort!

DEUTSCH
MIT FREUDE

WALDEMAR
GRZEBIEŃ

Program nauczania do języka niemieckiego (III.2) dla szkoły ponadpodstawowej

opracowany w ramach projektu

„Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2019

Strona redakcyjna

Redakcja merytoryczna – Elżbieta Witkowska

Recenzja merytoryczna – dr Danuta Koper

Agnieszka Szawan-Paras

Katarzyna Szczepkowska-Szczeńiak

dr Beata Rola

Redakcja językowa i korekta – Altix

Projekt graficzny i projekt okładki – Altix

Skład i redakcja techniczna – Altix

Warszawa 2019

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP – OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU	4
II. OGÓLNE CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA – WYMAGANIA OGÓLNE	7
III. TREŚCI NAUCZANIA – WYMAGANIA SZCZEGÓLNE.....	11
IV. WARUNKI I SPOSÓB REALIZACJI KSZTAŁCENIA	24
V. UKŁAD TREŚCI NAUCZANIA.....	26
VI. ZAKŁADANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIWA.....	27
VII. MONITOROWANIE OSIĄGNIĘĆ UEDUKACYJNYCH CZYNÓW I ZAŁOŻONYCH CELÓW PROGRAMOWYCH	38
VIII. DOSTOSOWANIE DO SPECJALNYCH POTRZEB EDUKACYJNYCH UCZNIÓW	40
IX. FORMY I METODY PRACY.....	43
X. WYKORZYSTANIE NARZĘDZI ICT	50
XI. ELEMENTY INTERDYSCYPLINARNE W PROGRAMIE – KOMPETENCJE KLUCZOWE	54
XII. SPOSOBY OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH UCZNIÓW	58
XIII. EWALUACJA PROGRAMU	64
XIV. BIBLIOGRAFIA.....	66

I. WSTĘP – OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Program nauczania języka niemieckiego *Deutsch mit Freude* przeznaczony jest dla uczniów trzeciego etapu edukacyjnego, liceum ogólnokształcącego i technikum, nauczanego jako język drugi, kształcenie w zakresie podstawowym (poziom III.2.). Jest to kontynuacja drugiego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej. Zgodnie z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ, 2003) uczeń powinien na zakończenie tego etapu opanować język niemiecki na poziomie A2+. Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie wypowiedzi i często używane wyrażenia związane z życiem codziennym (np. podstawowe informacje dotyczące osoby rozmówcy i jego rodziny, zakupów, otoczenia, pracy). Potrafi porozumiewać się w prostych, rutynowych sytuacjach komunikacyjnych, wymagających jedynie prostej, bezpośredniej wymiany informacji na tematy znane i typowe. Potrafi w prosty sposób opisywać swoje pochodzenie, otoczenie, a także poruszać sprawy związane z najważniejszymi potrzebami życia codziennego.

Adresatem programu jest uczeń, który uczył się już języka niemieckiego i który pragnie rozwijać swoje umiejętności językowe. Jest to uczeń zdolny, o dużym potencjale intelektualnym i możliwościach, zainteresowany nauką języka niemieckiego, samodzielny, biorący na siebie odpowiedzialność za swoją naukę.

Zawarte w programie cele ogólne i szczegółowe zgodne są z obowiązującą od 1. września 2019 roku podstawą programową (Dz. U. z 2018, poz. 467).

Zgodnie z ramowym planem nauczania (Dz. U. z 2019 poz. 639) język niemiecki jako drugi nauczany jest w liceum ogólnokształcącym w wymiarze 2 godzin tygodniowo, co daje minimalnie 240 godzin w całym cyklu nauczania.

Program nauczania *Deutsch mit Freude* oparty jest na założeniach trzech koncepcji: konektywizmu, konstruktywizmu i interakcjonizmu.

Teoria **konektywizmu** traktuje uczenie się jako proces gromadzenia wiedzy w oparciu o wiedzę już zapisaną. Porównuje ona również ludzki umysł do "neuronalnej siatki" (Ballweg, Hufeisen, Klippel, Pilypaityte . 2019, str. 13). Ucząc się nowych słów, wiążemy je ze znanymi nam już słowami. Nową wiedzę zapisujemy zaś nie w formie osobnych bytów, lecz wiążemy je w sieć tzw. węzłów wiedzy. Nauka polega na rozbudowywaniu tej sieci. Do znanej już wiedzy dołączamy nową. Im więcej węzłów wiedzy, tym bogatsza sieć i tym łatwiej nam stosować naszą wiedzę. Nauczyciel powinien uwzględnić ten fakt i np. nowe słownictwo zapisywać w kontekście lub w zdaniach, tak by uczeń mógł powiązać je w szersze struktury.

Ważną umiejętnością niezbędną w procesie uczenia się jest umiejętność dostrzegania związków pomiędzy słowami, informacjami i pojęciami. Ułatwia to zapamiętywanie i odnalezienie żądanych informacji, kiedy będą potrzebne.

Koncepcja konektywizmu kładzie także nacisk na różnorodność uczenia się. Uczymy się na wiele sposobów i wszystkie je nauczyciel powinien wykorzystywać, by nauczanie było efektywne.

Tradycyjne nauczanie zakłada przekazywanie przez nauczyciela ważnych dla ucznia treści. Często trudno jest jednak określić, jakie treści będą mu w przyszłości potrzebne. Dlatego ważniejsze jest wyposażenie go w umiejętność uczenia się, umiejętność krytycznego myślenia, wyszukiwania i selekcji materiałów

Teoria konektywizmu zakłada także powiązanie procesu uczenia się z emocjami. Nowe konstrukcje gramatyczne należy zapisywać w zdaniach emocjonalnie nieobojętnych, wywołujących śmiech lub będących zdaniem kontrowersyjnymi.

Konstruktywizm zakłada, że uczenie się jest procesem indywidualnym i samodzielnym. Każdy człowiek buduje swoją wiedzę. Ta nie istnieje obiektywnie i niezależnie od ucznia, nie "czeka" na jej odkrycie, ale musi zostać zbudowana. Przekazywanie wiedzy przez nauczyciela będzie nieefektywne i nie pozostanie na dłużej w pamięci ucznia. Nauczyciel powinien zatem stosować metody aktywizujące uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy i odkrywania tajemnic gramatyki. Rolą nauczyciela jest doprowadzenie do sytuacji, że uczeń postawi sobie pytanie, a następnie będzie dążył do znalezienia na nie odpowiedzi. Będzie badał i analizował przykłady i wyciągał wnioski. Tak zdobyta wiedza nie zniknie, lecz pozostanie na dłużej w jego pamięci. "Wszelki fakt, czy należny do arytmetyki, do geografii czy gramatyki, jeśli się nie wiąże z tym, co rzeczywiście i głęboko zainteresowało dziecko w życiu, nieprawnie zajmuje miejsce w jego umyśle. Nie jest bowiem samą rzeczywistością, ale tylko nazwą pewnej rzeczywistości, która mogłaby być przeżyta jako doświadczenie, gdyby były spełnione potrzebne do tego warunki. A te warunki nie mogą być spełnione, gdy się podaje nagle dziecku wiadomości, które kto inny zdobył i gdy się żąda od niego wysiłku, aby i ono posiadało je ze swojej strony" (Byk, za: Dewey).

Wynika stąd potrzeba motywacji ucznia do nauki, stworzenia takiej sytuacji, że zechce on czegoś się dowiedzieć. I tu jest rola nauczyciela.

Uczeń zaś zdobywając wiedzę odwołuje się do wiedzy już posiadanej, do znanych faktów i reguł. Tak więc wprowadzając nowe słownictwo nauczyciel winien dać

uczniom możliwość przypomnienia sobie i usystematyzowania wiedzy już posiadanej, np. w formie mapy myśli czy burzy mózgów. Wtedy uczniowi łatwiej będzie odwołać się do tego, co już wie i na bazie wiedzy posiadanej zbudować nową.

Trzecią teorią, na której opiera się niniejszy program nauczania, jest **interakcjonizm**. Centralną pozycję zajmują w niej socjalne interakcje ludzi między sobą, współdziałanie i komunikowanie się. Uczymy się poprzez mówienie i słuchanie. Uczenie się odbywa się poprzez "produkcję" języka. Jeden człowiek mówi, drugi słucha, rozumie i odpowiednio reaguje. „Rozwój językowy człowieka jest według tej teorii zależny od możliwości i doświadczeń, które zbiera w kontakcie z innymi ludźmi” (Ballweg i in., 2019, str. 19). Tak więc centralną pozycję w procesie uczenia się zajmuje otoczenie socjalne ucznia. Oznacza ono "wzajemne wpływanie na siebie jednostek (lub grup ludzkich) w ich działaniach (Edmondson, House, 2006, str. 238).

Niezbędną przesłanką do tego, by proces uczenia się mógł w ogóle dojść do skutku poprzez interakcję jest fakt, „że otoczenie socjalne jest prawdziwe i tworzy sytuacje, w których niezbędna jest realna komunikacja i rozwiązanie realnego problemu” (Ballweg i in., 2019, str. 19). W warunkach szkolnych nie jest to możliwe. Nauczyciel powinien jednak starać się stwarzać sytuacje możliwie najbliższe rzeczywistości. Realny problem do rozwiązania przy pomocy języka obcego będzie stanowił wyzwanie, motywując jednocześnie ucznia do nauki. Język obcy potrzebny jest też do komunikowania się z rodzimym jego użytkownikiem. Tak więc sens ma nauka języka obcego nie indywidualna lecz w parze z partnerem lub w grupie. Nauczyciel może sterować takim procesem wprowadzając metody wzajemnego uczenia się, a więc pracę w grupach i parach, metody grup eksperckich i śnieżnej kuli, wzajemne czytanie, wspólne rozwiązywanie problemów, naturalne formy komunikacji, takie jak rozmowy, dialogi, dyskusje, itp. Ważne jest, by uczniowie podczas lekcji języka obcego imitowali naturalne sytuacje. Rolą nauczyciela jest zaś zwracanie im uwagi na nowe struktury językowe i regularność gramatycznych rozwiązań

II. OGÓLNE CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA – WYMAGANIA OGÓLNE

Kształcenie ogólne w liceum ogólnokształcącym i technikum “stanowi fundament wykształcenia, umożliwiającą zdobycie zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych, a następnie ich doskonalenie lub modyfikowanie, otwierając proces uczenia się przez całe życie” (Dz. U. z 2018 poz. 467).

Celem kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest (Dz. U. z 2018 poz. 467):

- 1) traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
- 2) doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;
- 3) rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;
- 4) zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
- 5) łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobraźniowo- twórczymi;
- 6) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- 7) rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
- 8) rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

Program nauczania *Deutsch mit Freude* służy też rozwijaniu najważniejszych umiejętności o charakterze ponadprzedmiotowym, co jest zadaniem każdego nauczyciela pracującego w liceum ogólnokształcącym i technikum. (Dz. U. z 2018 poz. 467):

- 1) myślenie – rozumiane jako złożony proces umysłowy, polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sądzenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego;

zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego rozwija zarówno myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;

- 2) czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;
- 3) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to kluczowa umiejętność społeczna, której istotą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
- 4) kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowania;
- 5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;
- 6) umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;
- 7) nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;
- 8) umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych.

Do ważnych zadań liceum ogólnokształcącego i technikum należą „rozwijanie kompetencji językowej i kompetencji komunikacyjnej, stanowiących kluczowe narzędzie poznawcze we wszystkich dyscyplinach wiedzy” (Dz. U. z 2018 poz. 467) oraz przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciel pracujący z programem *Deutsch mit Freude* będzie stwarzał uczniom „warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz dokumentowania swojej pracy, z uwzględnieniem prawidłowej kompozycji tekstu i zasad jego organizacji, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.” (Dz. U. z 2018 poz. 467)

Nauczyciel powinien poświęcić też dużo “uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów” (Dz. U. z 2018 poz. 467).

Nauczyciel w swojej pracy powinien uwzględnić też ogólne cele wychowawcze, umiejętności i postawy, sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa

w kulturze, do podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania innych kultur i tradycji.

Program *Deutsch mit Freude* zawiera wszystkie cele ogólne dla języka obcego nowożytnego zawarte w podstawie programowej (Dz. U. z 2018 poz. 467):

I. Znajomość środków językowych.

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.

II. Rozumienie wypowiedzi.

Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka, a także proste wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

III. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń samodzielnie tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne i pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

IV. Reagowanie na wypowiedzi.

Uczeń uczestniczy w rozmowie i w typowych sytuacjach reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie w formie prostego tekstu, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

V. Przetwarzanie wypowiedzi.

Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Program *Deutsch mit Freude* daje szansę na rozwój każdego dziecka z poszanowaniem jego godności, indywidualności i potrzeb, co jest zgodne z ideą edukacji włączającej. Oparta jest ona „na społecznym modelu postrzegania niepełnosprawności, który uznaje, iż przyczynami niepełnosprawności są między innymi tworzone przez społeczeństwo bariery: społeczne, ekonomiczne, prawne, organizacyjne. A zatem społeczeństwo jest odpowiedzialne za zmniejszenie skutków niepełnosprawności i włączenie tych osób do życia społecznego. Dla oświaty i dla szkół będzie to oznaczało zniesienie wszelkich barier mentalnych, psychologicznych, edukacyjnych,

technicznych, organizacyjnych i architektonicznych, które uniemożliwiają bądź utrudniają uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi funkcjonowanie w szkole” (Bogucka, 2010).

Najważniejszym czynnikiem edukacji włączającej jest elastyczność, czyli założenie, że dzieci są różne i uczą się w różnym tempie. Ta różnorodność będzie dużym wyzwaniem dla nauczyciela. Powinien on bowiem:

- **wspierać rozwój uczniów niepełnoprawnych, biorąc pod uwagę ich indywidualne potrzeby oraz uwzględniając różne aspekty tego rozwoju: emocjonalny, poznawczy, twórczy, społeczny, fizyczny i moralny,**
- **stworzyć odpowiedni klimat,**
- **budować partnerskie i nacechowane życzliwością relacje z uczniami i ich rodzicami,**
- organizować właściwą przestrzeń nauczania,
- dostosowywać materiały,
- udzielać wsparcia technicznego,
- podchodzić do nauczania elastycznie w zakresie treści programowych,
- stosować różnorodne i odpowiednie metody i formy pracy,
- tak oceniać postępy ucznia, by motywować go do nauki i wspierać jego rozwój.

III. TREŚCI NAUCZANIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

Program nauczania *Deutsch mit Freude* zakłada realizację wszystkich obowiązkowych **treści nauczania** (wymagań szczegółowych) zawartych w podstawie programowej (Dz. U. z 2018 poz. 467), które w zakresie znajomości środków językowych ujęte zostały w kręgi tematyczne. Większość z nich pokrywa się z kręgami tematycznymi z podstawy programowej. Program proponuje jednak także kilka nowych rozwiązań, które wyróżnione zostały tłustym drukiem.

Do poszczególnych kręgów tematycznych z podstawy programowej nie zaproponowano liczby godzin lekcyjnych przeznaczonych na jego realizację. Decyzja w tej sprawie należy do nauczyciela, który najlepiej wie, ile czasu w danej klasie potrzeba, by zrealizować poszczególne zagadnienia.

- 1) człowiek – np. dane personalne, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, mocne i słabe strony ucznia, sympatia ucznia, rzeczy osobiste ucznia, nadawanie imion, autorytety, okresy życia (np. dzieciństwo, młodość, wiek dojrzały, starość), równouprawnienie kobiet i mężczyzn, symbolika kolorów, problemy człowieka, znaki zodiaku, mowa ciała, spory i kłótnie, funkcjonowanie mózgu, nauka języka obcego, problemy etyczne, (np. kara śmierci, stosowanie uporczywej terapii, aborcja, eutanazja, małżeństwa jednopłciowe, żywność modyfikowana genetycznie, prawo do posiadania broni, itd.), zasady dobrego wychowania, uczucia i emocje (np. miłość, szczęście, strach, stres, itd.), przysłowia, zegar biologiczny człowieka, zmiana czasu, uprzedzenia i stereotypy, przesady, itp.;
- 2) rodzina – czynności życia codziennego, typowe prace domowe, rodzina dawniej i dziś, rodzina czy kariera, życie rodzinne w Japonii i w Polsce, małżeństwo i dzieci, historie rodzinne, pary i single, związek na odległość, uroczystości rodzinne (np. przyjęcie urodzinowe lub imieninowe, ślub, zaręczyny, bierzmowanie i konfirmacja, chrzest, itd.), wydarzenia osobiste i rodzinne z poprzednich lat, styl życia, konflikty i problemy, relacje z rodzicami, znajomi i przyjaciele, wybrane święta kościelne (np. Boże Narodzenie, Wielkanoc, itp.), urodziny dziecka, składanie życzeń i gratulacji, starsi ludzie w domu starości, urządzenia cyfrowe dla seniorów, wychowanie dawniej i dziś, Sun City – miasto dla seniorów, aktywny styl życia ludzi starszych, itp.;
- 3) ubrania – części garderoby, ubiór na różne okazje, mundury (wojskowe, lekarzy, księży, kominiarzy, kelnerów, itp.) subkultury, moda, itp.;
- 4) miejsce zamieszkania – miejsce zamieszkania i jego okolica, dom lub mieszkanie ucznia, pomieszczenia w domu, wyposażenie domu, podstawowe prace związane ze sprzętaniem mieszkania, poszukiwanie mieszkania do wynajęcia, wynajmowanie mieszkania, prawa i obowiązki najemcy mieszkania, zakup

pierwszego własnego mieszkania lub domu, urządzenie własnego mieszkania, problemy związane z samodzielnością, przyczyny i skutki bezdomności, zmiana warunków mieszkania na przestrzeni ostatnich lat, przeprowadzka, itp.;

- 5) edukacja – szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, oceny szkolne, przybory szkolne, sposoby uczenia się, zajęcia pozalekcyjne, koła zainteresowań, pierwszy dzień w szkole, żarty szkolne, lekcja w szkole ucznia, życie szkolne, kursy pozaszkolne (np. kurs prawa jazdy, kurs tańca, kurs komputerowy, itd.), plany zawodowe i prywatne, dzień otwarty szkoły, samorząd uczniowski, system oświaty w Niemczech i Polsce, studia za granicą, egzaminy, ustawienie ławek w klasie, nauka języka obcego, motywacja do nauki, prawa i obowiązki ucznia, szkolna wymiana uczniowska, itp.;
- 6) praca – zawody i związane z nimi czynności, niebezpieczne zawody, obowiązki w pracy, miejsce pracy, praca dorywcza, wybór zawodu, informacje o ludziach pracy, zakres czynności wybranego zawodu, poszukiwanie pracy, praca zmianowa, rozmowa kwalifikacyjna, życiorys, list motywacyjny, podanie o pracę, trudności w pracy, przyczyny utraty pracy, problemy bezrobotnych, zasiłek dla bezrobotnych, zadowolenie z zawodu, bankructwo firm, strajki, związki zawodowe, automatyzacja produkcji, zawód czy powołanie, motywacja do pracy, autoprezentacja, barwne życiorysy, mobbing, pośrednictwo pracy, pracoholizm, warunki pracy i zatrudnienia, oferty pracy, relacje ludzi o swojej pracy, itp.;
- 7) żywienie – artykuły spożywcze, zwyczaje żywieniowe w wybranych krajach świata, rodzaje posiłków, przygotowywanie posiłków, fast food, karta dań, dobre manery w restauracji, zmiana nawyków żywieniowych na przestrzeni ostatnich lat w Niemczech i w Polsce, przepisy kulinarne, diety, lokale gastronomiczne, zdrowe odżywianie się, itp.;
- 8) zakupy i usługi – rodzaje sklepów, towary i ich cechy, sprzedawanie i kupowanie, promocje towarów, reklama, chwytły reklamowe, prezenty, zakup odzieży, zakup sprzętu technicznego, kieszonkowe, środki płatnicze, obsługa bankomatu, płacenie kartą, korzystanie z usług (np. naprawa zegarka, naprawa telefonu komórkowego, naprawa laptopa, dorabianie kluczy, itd.), otwieranie konta w banku, branie kredytu, wymiana i zwrot towaru, składanie reklamacji, itp.;
- 9) podróżowanie i turystyka – rodzaje środków transportu i korzystanie z nich, wyjazd na wakacje, zakup biletów na pociąg, autobus i samolot, orientacja w terenie, orientacja w mieście, korzystanie z GPS, awaria samochodu, opis wypadku samochodowego, zachowanie podczas awarii i wypadku, wzywanie pomocy, baza noclegowa (np. nocleg w hotelu lub schronisku, itd.), pamiątki, przygody podczas podróży, itp.;
- 10) wolny czas – określanie czasu, formy spędzania wolnego czasu, życie prywatne, wymarzone cele wakacyjne, wakacje w mieście, wakacje na wsi, wakacje w górach i nad morzem, wakacje z rodzicami lub bez nich, wakacje pod namiotem, nieudane wakacje, wycieczki, wycieczka za miasto, zwiedzanie,

zainteresowania i hobby ucznia, oglądanie filmów w telewizji, na komputerze i w kinie, wirtualne wycieczki do wybranych miast niemieckich, osobliwości i zabytki wybranych miast niemieckiego obszaru językowego, workcamps, itp.;

11) kultura – dziedziny kultury (np. muzyka, malarstwo, teatr, muzea, literatura, itd.), twórcy i ich dzieła (np. Leonardo da Vinci, Michelangelo, Veit Stoß, Johann Wolfgang von Goethe, Friedrich Maria Schiller, Thomas Mann, itd.), uczestnictwo w kulturze (np. wyjście do kina, teatru, muzeum, na koncert, itd.), korzystanie z tekstów kultury (np. fragmentów dzieł literackich, itd.), laureaci nagrody Nobla z krajów niemieckiego obszaru językowego, dziedzictwo kulturalne, fałszownie obrazów, zainteresowania kulturalne ucznia, zainteresowania muzyczne ucznia, najwięksi kompozytorzy niemieccy (np. Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeusz Mozart, Ludwig van Beethoven, itd.), muzyka młodzieżowa, muzyka w centrum miasta i centrach handlowych, filmy i książki kryminalne, ulubiony film, teatry i chóry amatorskie, rodzaje mediów, rola mediów, wolność mediów, tradycje i zwyczaje, atrakcyjność programu telewizyjnego, reality show, znane gry planszowe, zagadki, życie kulturalne w Niemczech i w Polsce (np. koncerty, teatr, balet, muzeum, film, festiwale, itd.), itp.;

12) sport – dyscypliny sportowe, obiekty sportowe, imprezy sportowe (np. amatorskie i profesjonalne, mecze, mistrzostwa świata, igrzyska olimpijskie, itd.), sporty letnie i zimowe, lekcje wychowania fizycznego w szkole ucznia, zasady gry w podstawowe dyscypliny sportowe, pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu, sport amatorski a profesjonalny, doping w sporcie, kibice, sporty ekstremalne, fitness, piłka nożna kobiet, sprzęt sportowy, itp.;

13) zdrowie i niepełnosprawność – samopoczucie, tryb życia, objawy i leczenie wybranych chorób (np. grypy, grypy żołądkowej, przeziębienia, itp.), zaburzenia snu, najważniejsze organy wewnętrzne, w uzdrowisku, medycyna alternatywna, profilaktyka, przyczyny uzależnień i sposoby radzenia sobie z nimi (np. palenie papierosów, alkoholizm, narkomania, pracoholizm, uzależnienie od komputera, itd.), rodzaje niepełnosprawności, problemy osób niepełnosprawnych, pomoc osobom niepełnosprawnym, niepełnosprawni uczniowie, klasy integracyjne, itp.;

14) nauka i technika – ludzie nauki, odkrycia naukowe, wynalazki naukowe, nietrafione wynalazki, obsługa wybranych urządzeń domowych, wybór komputera, produkcja samochodów, usterki samochodu, obsługa wybranych urządzeń technicznych, zalety i wady rozwoju techniki, automatyzacja życia, produkcja wybranego artykułu dawniej i dziś (np. gazety), samochody elektryczne, rodzaje urządzeń cyfrowych, aplikacje komputerowe, problemy i zagrożenia związane z rozwojem nauki i techniki, nowa rola i funkcje mediów, człowiek i nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne, czatowanie, Internet, prawa autorskie, fake news, hejt, szanse i zagrożenia związane z rozwojem technologii cyfrowych, itp.;

- 15) świat przyrody – zjawiska atmosferyczne, pogoda w poszczególnych porach roku, krainy geograficzne w Niemczech, rośliny, dzikie zwierzęta, zwierzęta domowe, zwierzęta w mieście, schroniska dla bezdomnych zwierząt, klimat w wybranych częściach świata, zagrożenia środowiska naturalnego, ochrona środowiska naturalnego, energia odnawialna i tradycyjna, efekt cieplarniany, smog, segregowanie śmieci, elektrownie atomowe, klęski żywiołowe (np. powódzie, pożary, wichury i tornada, trzęsienia ziemi, tsunami, itd.), itp.;
- 16) na wsi – życie na wsi, prace rolnicze w poszczególnych porach roku, typowy dzień rolnika, prace w ogrodzie, przeprowadzka na wieś, uprawa pomidorów i truskawek, agroturystyka, wakacje na wsi, itp.;
- 17) życie społeczne – aktualne wydarzenia z prasy niemieckiej, konflikty wewnętrzne i międzynarodowe, uroczystości państwowe, emigracja i imigracja, powojenna historia Niemiec, system polityczny, partie polityczne, mała ojczyzna, wybrane urzędy, organizacje społeczne i międzynarodowe, organizacje społeczne i lokalne, dzień powszedni w więzieniu, kary, przestępczość, problemy współczesnego świata, ważne wydarzenia z historii świata, pomoc humanitarna, itp.;
- 18) Unia Europejska** – powstanie UE, podstawowe zasady UE, swobodny przepływ ludzi, usług i kapitału, układ z Schengen, problemy integracji europejskiej, wspólna waluta, itp.;

Dla zaistnienia właściwej komunikacji językowej niezbędna jest znajomość gramatyki języka obcego. Jej nauczania nie należy jednak oddzielać od pracy nad rozwijaniem słownictwa. Program nauczania *Deutsch fürs Freude* zakłada wprowadzenie i ćwiczenie następujących struktur gramatycznych:

1) Rodzajnik:

- użycie rodzajnika nieokreślonego,
- użycie rodzajnika określonego,
- użycie rzeczownika bez rodzajnika.

2) Rzeczownik:

- odmiana rzeczownika (deklinacja mocna, słaba i mieszana) w liczbie pojedynczej,
- tworzenie liczby mnogiej,
- rzeczowniki złożone,
- rzeczowniki zdrobniałe,
- rzeczowniki określające zawód i wykonawcę czynności,
- rzeczowniki z przyrostkami: *-e, -ei, -heit, -keit, -ler, -schaft, -ion, -tät, -in, -um, -ung, -ium, -ment, -ling,*
- rzeczowniki z przedrostkami: *Miss-, Un-, Ge-,*
- rzeczowniki tworzone od nazw miast, krajów i części świata,
- rzeczowniki tworzone od czasowników,

- rzeczowniki tworzone od przymiotników, imiesłówów i liczebników,
- odmiana imion własnych: *Evas Familie, Müllers Haus, Hansens Tochter*,
- rzeczownik po określeniu miary i wagi,
- rekcja rzeczownika.

3) Zaimek:

- zaimki osobowe,
- zaimek nieosobowy *es*,
- zaimek zwrotny *sich*,
- zaimki dzierżawcze,
- zaimki wskazujące: *der, dieser, jener, derselbe, der gleiche*,
- zaimki pytające: *wer, was, wann, welcher, was für ein, warum*,
- zaimki nieokreślone: *alle, einige, etwas, jeder, jemand, einer, keiner, man, niemand, nichts, alles*,
- zaimki względne: *der, welcher*,
- zaimek wzajemny: *einander*,

4) Przymiotnik:

- przymiotnik w funkcji orzecznika,
- przymiotnik jako przydawka:
- z rodzajnikiem określonym i zaimkiem wskazującym *dieser, jener, derselbe*,
- z rodzajnikiem nieokreślonym, zaimkiem dzierżawczym i z przeczeniem *kein*,
- bez rodzajnika,
- po zaimkach pytających i nieokreślonych *Was für ein?*,
- po zaimkach liczebnych *beide, alle, viele, wenige, manche, andere, einige, folgende*,
- po liczebniku,
- w formie stopnia wyższego i najwyższego,
- regularne i nieregularne stopniowanie przymiotnika,
- przymiotnik w porównaniach,
- przymiotniki utworzone od nazw miast, krajów i części świata,
- przymiotniki z przedrostkiem *un-*,
- rekcja przymiotnika.

5) Liczebnik:

- liczebniki główne,
- liczebniki porządkowe,
- liczebniki mnożne i nieokreślone *zweimal, viel*,
- liczebniki ułamkowe i dziesiętne, *anderthalb, ein Drittel, null Komma acht*,
- użycie liczebników w oznaczeniu miary i wagi, powierzchni i objętości: *zwei Quadratmeter, drei Liter*.

6) Przysłówek:

- przysłówki zaimkowe w pytaniu i odpowiedzi: *worauf?, darauf,*
- regularne i nieregularne stopniowanie przysłówek,
- przysłówki czasu i miejsca: *morgen, bald, dann, endlich, damals, gestern, heute, hier, dort, draußen, drüben, unten, oben, links, rechts.*

7) Partykuła:

- użycie partykuł: *sehr, besonders, viel, erst, sogar, immer, etwa, eben, ziemlich, aber, denn, mal, doch, ja.*

8) Przyimek:

- przyimki z celownikiem: *ab, aus, bei, gegenüber, mit, nach, seit, von, zu,*
- przyimki z biernikiem: *bis, durch, entlang, für, gegen, ohne, um,*
- *przyimki z celownikiem lub biernikiem: an, auf, in, hinter, neben, unter, über, vor, zwischen,*
- przyimki z dopełniaczem: *statt, trotz, während, wegen.*

9) Czasownik:

- formy czasowe – strona czynna czasownika: *Präsens, Präteritum, Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I,*
- czasowniki posiłkowe: *haben, sein, werden,*
- czasowniki mocne,
- czasowniki rozdzielnie i nierozdzielnie złożone,
- czasowniki zwrotne,
- czasowniki modalne w trybie oznajmującym w czasach: *Präsens i Präteritum,*
- czasowniki modalne w trybie przypuszczającym w czasie *Präteritum,*
- czasownik *lassen,*
- formy imiesłowowe czasownika: Partizip I,
- tryb rozkazujący,
- bezokolicznik z *zu* i bez *zu* w zdaniach w czasach *Präsens, Präteritum i Perfekt,*
- strona bierna czasownika (Vorgangspassiv): *Präsens, Präteritum i Perfekt,*
- strona bierna z czasownikiem modalnym: *Präsens i Präteritum,*
- strona bierna określająca stan: *Präsens i Präteritum,*
- tryb przypuszczający:
- *Konjunktiv II: -Präteritum, Plusquamperfekt,*
- tryb warunkowy *Konditionalis I,*
- rekcja czasowników.

10) Składnia:

- zdania pojedyncze: oznajmujące, pytające i rozkazujące,
- szyk wyrazów: prosty i przestawny oraz szyk zdania podrzędnie złożonego,

- przeczenia: *nein, nicht, nichts, kein, nie, niemals, nirgends, keinesfalls* i ich miejsce w zdaniu,
- zdania złożone współrzędnie ze spójnikami: *aber, denn, oder, und, sondern, deshalb, sonst, trotzdem* oraz zdania bezspójnikowe,
- zdania podrzędnie złożone:
- zdania podmiotowe: *dass*,
- zdania dopełnieniowe: *dass, ob, wer, was, wo, wie*,
- zdania okolicznikowe przyczyny: *weil, da*,
- zdania okolicznikowe czasu: *als, wenn, bevor, ehe, bis, nachdem, seitdem, während*,
- zdania warunkowe rzeczywiste: *wenn + Präsens*,
- zdania warunkowe nierzeczywiste: Konjunktiv Präteritum czasowników *haben, sein* oraz czasowników modalnych i Konditionalis I,
- zdania przyzwalające: *obwohl*,
- zdania okolicznikowe celu *damit*, i konstrukcja bezokolicznikowa *um ... zu*,
- zdanie przydawkowe z zaimkiem względnym,
- zdania porównawcze: *so wie, als, je .. desto*,
- zdania ze spójnikami dwuczłonowymi: *einerseits ... andererseits, entweder ... oder, nicht nur ... sondern auch, sowohl ... als auch, weder ... noch, zwar ... aber*.

II.-III. Recepcja – Rozumienie wypowiedzi ustnych i pisemnych

Rozwijając sprawność rozumienia ze słuchu nauczyciel powinien stosować wypowiedzi o umiarkowanym stopniu złożoności, np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia, instrukcje, relacje, wywiady, dyskusje, prelekcje, itd. Powinny być one wypowiedziane – najlepiej przez rodzimych użytkowników języka niemieckiego – w naturalnym tempie w standardowej odmianie języka. Nauczyciel powinien stosować ćwiczenia, w których uczniowie będą:

- 1) reagować na polecenia,
- 2) określać główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi,
- 3) określać intencje nadawcy lub autora wypowiedzi,
- 4) określać kontekst wypowiedzi, np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników,
- 5) znajdować w wypowiedzi określone informacje,
- 6) układać informacje w określonym porządku,
- 7) wyciągać wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi oraz
- 8) rozróżniać formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

Rozwijając sprawność rozumienia tekstu pisanego nauczyciel powinien stosować wypowiedzi o umiarkowanym stopniu złożoności, np. listy, e-mail, SMS-y, kartki pocztowe, napisy, broszury, ulotki, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje, komiksy, artykuły, teksty narracyjne, recenzje, wywiady, wpisy na forach i blogach, teksty literackie, itp. Pracując nad takimi tekstami uczeń powinien:

- 1) określać główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu,
- 2) określać intencje nadawcy lub autora tekstu,
- 3) określać kontekst wypowiedzi, np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, czas, miejsce, sytuację,
- 4) znajdować w tekście określone informacje,
- 5) rozpoznawać związki między poszczególnymi częściami tekstu,
- 6) układać informacje w określonym porządku,
- 7) wyciągać wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście,
- 8) odróżniać informacje o faktach od opinii oraz
- 9) rozróżniać formalny oraz nieformalny styl tekstu.

IV.-V. Produkcja – Tworzenie wypowiedzi ustnych i pisemnych

Na zakończenie nauki w liceum ogólnokształcącym i technikum uczeń powinien umieć tworzyć proste, spójne i logiczne, w miarę płynne wypowiedzi ustne. W ćwiczeniach rozwijających tworzenie wypowiedzi ustnych uczeń powinien:

- 1) opisywać ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca, zjawiska,
- 2) opowiadać o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości,
- 3) przedstawiać fakty z przeszłości i teraźniejszości,
- 4) przedstawiać intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość,
- 5) opisywać upodobania,
- 6) wyrażać i uzasadniać swoje opinie, poglądy, przedstawiać i ustosunkowywać się do poglądów i opinii innych ludzi,
- 7) wyrażać i opisywać uczucia i emocje,
- 8) przedstawiać zalety i wady różnych rozwiązań,
- 9) wyrażać pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości,
- 10) przedstawiać sposób postępowania, np. udzielać instrukcji, wskazówek; określać zasady oraz
- 11) stosować formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

Uczeń powinien także umieć tworzyć proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne, np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS-y, kartkę pocztową, email, historyjkę, list prywatny, życiorys, CV, list motywacyjny, wpis na blogu.

W ćwiczeniach rozwijających tworzenie wypowiedzi pisemnych uczeń powinien:

- 1) opisywać ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska,
- 2) opowiadać o czynnościach, doświadczenia i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości,
- 3) przedstawiać fakty z przeszłości i teraźniejszości,
- 4) przedstawiać intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość,
- 5) opisywać upodobania,

- 6) wyrażać i uzasadniać swoje opinie i poglądy, przedstawiać i ustosunkowywać się do opinii i poglądów innych osób,
- 7) wyrażać i opisywać uczucia i emocje,
- 8) przedstawiać zalety i wady różnych rozwiązań,
- 9) wyrażać pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości,
- 10) przedstawiać sposób postępowania, np. udzielać instrukcji, wskazówek, określać zasady,
- 11) stosować zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze oraz
- 12) stosować formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

VI,-VII. Interakcja – Reagowanie ustnie i w formie tekstu pisemnego na wypowiedzi

Po zakończeniu nauki w liceum ogólnokształcącym i technikum uczeń powinien umieć reagować ustnie w typowych, również w miarę złożonych sytuacjach oraz:

- 1) przedstawiać siebie i inne osoby,
- 2) nawiązywać kontakty towarzyskie, rozpoczynać, prowadzić i kończyć rozmowę, podtrzymywać rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu, np. prosić o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnić się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź,
- 3) uzyskiwać i przekazywać informacje i wyjaśnienia,
- 4) wyrażać swoje opinie i uzasadniać je, pytać o opinie, zgadzać się lub nie zgadzać się z opiniami innych osób, wyrażać wątpliwości,
- 5) wyrażać i uzasadniać swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pytać o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób,
- 6) składać życzenia i gratulacje, odpowiadać na życzenia i gratulacje,
- 7) zapraszać i odpowiadać na zaproszenie,
- 8) proponować, przyjmować i odrzucać propozycje, zachęcać, prowadzić proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego,
- 9) prosić o radę i udzielać rady,
- 10) pytać o pozwolenie, udzielać i odmawiać pozwolenia,
- 11) ostrzegać, nakazywać, zakazywać i instruować,
- 12) wyrażać prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby,
- 13) wyrażać uczucia i emocje, np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie, itp.,
- 14) stosować zwroty i formy grzecznościowe oraz
- 15) dostosowywać styl wypowiedzi do sytuacji.

Uczeń powinien także umieć reagować w formie prostego tekstu pisanego, np. wiadomość, SMS, list prywatny, formularz i prosty list formalny, e-mail, komentarz, wpis na czacie i forum, itp. w typowych sytuacjach oraz:

- 1) przedstawiać siebie i inne osoby,

- 2) nawiązywać kontakty towarzyskie, rozpoczynać, prowadzić i kończyć rozmowę, np. podczas rozmowy na czacie,
- 3) uzyskiwać i przekazywać informacje i wyjaśnienia, np. wypełniać formularz lub ankietę,
- 4) wyrażać swoje opinie i uzasadniać je, pytać o opinie, zgadzać się lub nie zgadzać się z opiniami innych osób, wyrażać wątpliwość,
- 5) wyrażać i uzasadniać swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pytać o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób,
- 6) składać życzenia i gratulacje, odpowiadać na życzenia i gratulacje,
- 7) zapraszać i odpowiadać na zaproszenie,
- 8) proponować, przyjmować i odrzucać propozycje, zachęcać, prowadzić proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego,
- 9) prosić o radę i udzielać rady,
- 10) prosić o pozwolenie, udzielać i odmawiać pozwolenia,
- 11) ostrzegać, nakazywać, zakazywać, instruować,
- 12) wyrażać prośbę oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby,
- 13) wyrażać emocje, np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie itd.,
- 14) stosować zwroty i formy grzecznościowe oraz
- 15) dostosowywać styl wypowiedzi do odbiorcy.

VIII. Mediacja – Przetwarzanie wypowiedzi

W czasie lekcji należy też stosować ćwiczenia, w których uczeń będzie przetwarzał tekst ustnie lub pisemnie oraz:

- 1) przekazywał w języku niemieckim informacje zawarte w materiałach wizualnych, np. opisywanie obrazków, analiza wykresów, map, symboli, piktogramów, itd. lub audiowizualnych, np. informacje zawarte w filmach, reklamach, itp.,
- 2) przekazywał w języku niemieckim lub w języku polskim informacje sformułowane w języku niemieckim,
- 3) przekazywał w języku niemieckim informacje sformułowane w języku polskim,
- 4) przedstawiał publicznie w języku niemieckim wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film.

IX. Uczeń powinien posiadać:

- 1) podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności niemieckiego obszaru językowego oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego,
- 2) świadomość związku między kulturą własną i krajów niemieckiego obszaru językowego oraz wrażliwość międzykulturową.

X. Uczeń powinien często sam oceniać swoją naukę i osiągnięte rezultaty. Samoocena jest jedną z „form świadomości siebie samego” (Fragstajn, 2019). Definiuje się ją „jako zespół opinii, które jednostka odnosi do własnej osoby” (Reykowski, 1966) „Pojawienie się samooceny poprzedzone jest obserwacją i ocenianiem osób z najbliższego otoczenia. Na tej podstawie jednostka wyróżnia swoje „ja” od „nie ja”. Wówczas „dostrzega swoje zewnętrzne i wewnętrzne cechy, a porównanie z innymi dostarcza danych do krytycznej oceny samego siebie” (Reykowski). Jest to więc warunek niezbędny, by uczeń zrobił postępy w nauce. Uświadomienie sobie swoich mocnych, ale i słabych stron, a także ich przyczyn, może być punktem wyjścia do bardziej wyťažonej pracy i zmotywować ucznia do nauki. Samooceny uczeń może dokonać po odpowiedzi lub po napisaniu sprawdzianu, krótko podsumowując swoją pracę i osiągnięty rezultat jak i na przykład bardziej długofalowo, prowadząc własne portfolio językowe, gdzie będzie gromadził swoje prace, sprawdziany i wszelkie osiągnięcia.

Nauczyciel powinien jak najczęściej stwarzać uczniom warunki do samodzielnej pracy nad językiem. Dobrym pomysłem jest praca metodą lekcji odwróconej. Uczeń samodzielnie przygotowuje się do lekcji, pracując w swoim tempie. Może korzystać ze słowników zarówno tradycyjnych, jak i komputerowych, może poszukać żądanych informacji na różnych stronach internetowych, a także zapytać starszych kolegów lub znajomych.

Nauczyciel powinien też przygotowywać uczniów do samodzielnego poprawiania własnych błędów. Może to mieć miejsce zarówno podczas odpowiedzi ustnych, jak i prac pisemnych. Uczniowie najczęściej znają reguły, ale w trakcie formułowania wypowiedzi ustnej lub pisemnej zapominają o nich. Koncentrują się bowiem na tym, *co* powiedzieć, a nie *jak* to powiedzieć. W trakcie odpowiedzi ustnych nie należy nieustannie uczniowi przerywać, na mniejsze błędy można nie reagować. Ale powtarzające się błędy należy jednak poprawiać. W przeciwnym razie utrwala się złe nawyki.

Prace pisemne uczniowie mogą poprawiać sobie wzajemnie w parach. Nauczyciel powinien w takim przypadku podać jedno kryterium, np. szyk wyrazów po spójniku „weil” lub odmianę czasowników mocnych. Uczniowie nie są bowiem w stanie poprawić wszystkich błędów, ale mogą skoncentrować się na ich określonym typie.

Uczniowie liceum ogólnokształcącego i technikum powinni umieć samodzielnie robić notatki. Często mają z tym problem, trudno im oddzielić ważne informacje od mniej ważnych i starają się zapisać wszystko. Nauka robienia notatek jest procesem i nie można oczekiwać szybkich rezultatów. Nauczyciel może zacząć od zapisywania informacji na tablicy w formie tzw. diagramu rzeczowego (Flussdiagramm). Uświadomi

to uczniom, że informacje nie muszą się pojawiać w takiej kolejności, w jakiej były przedstawiane przez nauczyciela i nie powinny być pisane linijką pod linijką ani od brzegu do brzegu, tak, by można było w razie potrzeby coś dopisać. Powinny zawierać dużo elementów graficznych, gdyż one najbardziej rzucają się w oczy. Z czasem uczniowie będą się starali naśladować notatki nauczycielskie, zwłaszcza jeśli okażą się one pomocne w nauce w domu.

Nauczyciel może też podać uczniom kilka sposobów ułatwiających zapamiętanie wiadomości. Pomocne będą tu zwłaszcza mnemotechniki, takie jak „kategoryzacja elementów, czyli uporządkowanie i pogrupowanie ich według pewnych zasad podobieństwa znaczeniowego czy formalnego, skojarzenie ich z innymi elementami ułożonymi rytmicznie lub mającymi formę logiczną czy żartobliwą, dzięki czemu łatwo je zapamiętać, stosowanie skrótów werbalnych czy zewnętrznych analogii oraz układu wierszowego” (Wikipedia).

XI. Jednym z istotniejszych celów procesu nauczania jest przygotowanie przyszłych pracowników do pracy w zespole. Ta forma pracy „zyskuje w polskich i światowych firmach coraz większe znaczenie. Nowoczesna organizacja pracy jest dziś bez niej nie do wyobrażenia. Stosuje ją coraz więcej firm, gdyż okazała się o wiele skuteczniejsza niż indywidualne zaangażowanie poszczególnych pracowników.” (WPGS). Ale naukę tej formy pracy rozpocząć należy już w szkole. Dlatego nauczyciel pracujący z programem *Deutsch mit Freude* powinien często stosować w trakcie lekcji formy uczenia się we współpracy. Pozwoli to uczniom nauczyć się ze sobą komunikować i uzgadniać wspólne stanowisko. Uczniowie zdadzą sobie sprawę, że sukces całej grupy zależy także od ich pracy. Uczniowie powinni także realizować różnego rodzaju projekty w systemie pozalekcyjnym. Da im to możliwość samodzielnej organizacji swojej pracy i wzięcia odpowiedzialności za końcowy rezultat.

XII. W trakcie nauki języka niemieckiego w liceum ogólnokształcącym i technikum uczeń powinien często korzystać ze źródeł informacji w tym języku, na przykład z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi, również za pośrednictwem technologii informacyjno-komunikacyjnych. „Korzystanie przez uczniów z nowoczesnych technologii w procesie edukacji „może przyspieszać proces uczenia się języka, uruchamiać dodatkowe pokłady motywacji oraz edukować w zakresie możliwości wykorzystania TIK do nauki języka” (Basińska, 2017, str. 5). Uczniowie wprawdzie bardzo chętnie korzystają z nowoczesnych technologii, ale nie zawsze umieją je prawidłowo stosować. Dzieje się tak dlatego, że mają duże problemy z selekcjonowaniem informacji, oddzielaniem ważnych od mniej istotnych, prawdziwych od nieprawdziwych. Nauczyciel powinien więc wskazywać źródła godne zaufania i przestrzegać uczniów przed możliwością popełniania błędów w tym obszarze.

XIII. Komunikacja na lekcji języka obcego w liceum ogólnokształcącym i technikum odbywa się w warunkach dużego deficytu zwłaszcza środków leksykalnych i gramatycznych, ale też ortograficznych i fonetycznych. Utrudnia to formułowanie wypowiedzi ustnych i tekstów pisemnych. W warunkach pozaszkolnych stosuje się różne strategie, które umożliwiają osiągnięcie zamierzonego celu. Ktoś będący za granicą, a nieznający miejscowego języka lub znający go w bardzo ograniczonym zakresie, zapewne poradzi sobie np. pytając o drogę. Wykorzysta do tego gestykulację, kilka znanych słów w języku danego kraju lub innym. Tę naturalną umiejętność należy wykorzystać w nauce języka obcego, tym bardziej, że zgodnie z podstawą programową, uczeń powinien stosować w swojej nauce strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazu z kontekstu, identyfikowanie słów kluczowych lub internacjonalizmów, rozumienie tekstu zawierającego nieznaną słowa, zwroty i konstrukcje gramatyczne, itd.) oraz strategie kompensacyjne (np. upraszczanie formy wypowiedzi, zastępowanie innym wyrazem, opis, wykorzystanie środków niewerbalnych, hiperonimy, parafrazy, definicje, neologizmy, itp.).

XIV. Zgodnie z obowiązującą podstawą programową nauczyciel ma obowiązek kształtowania u uczniów świadomości językowej, np. podobieństw i różnic między językami polskim i niemieckim. Można się do nich odwoływać zarówno przy wyjaśnianiu nowych reguł gramatycznych, jak i wprowadzając nowe konstrukcje leksykalne. Taki sposób postępowania sprawi, że uczniom łatwiej będzie je zapamiętać.

IV. WARUNKI I SPOSÓB REALIZACJI KSZTAŁCENIA

Nadrzędnym celem nauczania języka obcego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest „skuteczne porozumiewanie się w języku obcym” (Dz. U. z 2018, poz. 467). Tak sformułowany cel powoduje, że język obcy jest traktowany jako narzędzie umożliwiające „osiągnięcie uczniowi celów różnych, właściwych dla danej sytuacji i motywacji celów komunikacyjnych” (Dz. U. z 2018, poz. 467).

Chociaż cel komunikacyjny jest celem nadrzędnym, nie należy zapominać o poprawności językowej. Dążenie do niej jest bardzo ważne, choć – zwłaszcza na początkowym etapie nauczania języka – należy się liczyć z często popełnianymi przez uczniów błędami.

Jeśli celem nauczania języka obcego jest osiągnięcie takiego stopnia biegłości językowej, by móc się porozumiewać z rodzimymi użytkownikami języka niemieckiego, to powinien on być już w czasie lekcji sposobem porozumiewania się nauczyciela z uczniami oraz uczniów między sobą. W przeciwnym razie zaprzepaszczona zostałaby pierwsza okazja do używania języka niemieckiego w naturalnych sytuacjach komunikacyjnych.

Istotne jest wykorzystywanie do nauki autentycznych materiałów językowych. W dzisiejszych czasach nie stanowi to żadnego problemu. Coraz więcej podręczników bazuje na takich materiałach, ogromną ich liczbę można znaleźć w Internecie, choć czasem należy je przystosować do zainteresowań i możliwości językowych uczniów danej klasy. Wybierając materiały należy uwzględnić – w stopniu w jakim jest to możliwe – zainteresowania i preferencje uczniów, tak by byli zaintrygowani tematem lekcji i mogli rozwijać swoje pasje.

Na lekcjach języka niemieckiego należy także rozwijać postawę ciekawości wobec kultury niemieckiej, zachęcać uczniów do refleksji nad zjawiskami typowymi dla tej kultury oraz rozwijać umiejętności interkulturowe.

Nauka języka niemieckiego powinna odbywać się w oddziałach międzyklasowych. Na początku klasy pierwszej należy przeprowadzić test poziomujący, który umożliwi uczniom o porównywalnych umiejętnościach językowych naukę w jednorodnych grupach.

Program zakłada prowadzenie lekcji w sali wyposażonej w odpowiedni sprzęt techniczny: komputer lub laptop, rzutnik multimedialny, tablicę interaktywną, odtwarzacz CD lub magnetofon. Sala powinna mieć dostęp do Internetu. Dobrze by było, gdyby wszyscy uczniowie dysponowali smartfonami. Jeśli to jest niemożliwe,

nauczyciel może przed lekcją odpowiednio przygotować zajęcia. Może nagrać na płytę pliki z Internetu i odtworzyć w klasie. Zamiast z tablicy multimedialnej może korzystać ze zwykłej tablicy kredowej, choć w tym przypadku musi się liczyć z tym, że ekspozycja tematu lub praca zajmie znacznie więcej czasu i być może daną jednostkę lekcyjną trzeba będzie zrealizować w czasie 90 minut. Ważne bowiem jest, by uczniowie w czasie lekcji ćwiczyli mówienie, a nie tylko by został zaprezentowany temat. Ten problem rozwiązuje w dużym stopniu model lekcji odwróconej, omówiony dokładniej w rozdziale „Formy i metody pracy”.

V. UKŁAD TREŚCI NAUCZANIA

Treść nauczania to „całokształt podstawowych umiejętności, wiadomości z dziedziny nauki, techniki, kultury, sztuki oraz praktyki społecznej, przewidziany do opanowania przez uczniów podczas ich pobytu w szkole” (Kupisiewicz, 2016).

Autor proponuje realizację treści nauczania w układzie spiralnym. Polega on na tym, że do tych samych treści wraca się co pewien czas. Za każdym razem uczniowie powtarzają je, zarazem stopniowo rozszerzając ich zakres oraz pogłębiając związki i zależności między nimi. Nauczyciel ma więc możliwość dokonywania bieżącego monitorowania stanu wiedzy i umiejętności uczniów i elastycznego reagowania. Może raz jeszcze wyeksponować daną treść lub przejść szybciej do następnej, jeśli istnieje taka możliwość.

VI. ZAKŁADANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ

Zakładane osiągnięcia ucznia podane zostały w ujęciu jednopoziomowym. Wynika to z przyjętego w rozdziale „Treści nauczania – wymagania szczegółowe” założenia, że nauczyciel sam zdecyduje o wyborze nauczanych treści, liczbie godzin na nie przeznaczonych oraz stopniu ich realizacji, a w konsekwencji sam dokona podziału na poziom podstawowy i ponadpodstawowy.

Po zakończeniu nauki w liceum ogólnokształcącym i technikum uczeń:

1) Człowiek:

- podaje dane personalne swoje i członków swojej rodziny,
- opisuje wygląd zewnętrzny swój, swoich kolegów i przyjaciół oraz członków rodziny,
- wymienia cechy charakteru swoje, swoich kolegów i przyjaciół oraz członków rodziny,
- wymienia swoje mocne i słabe strony,
- opisuje swoją sympatię,
- wymienia swoje rzeczy osobiste,
- wyraża swoje zdanie na temat nadawania wymyślnych imion.
- opisuje osobę, która jest dla niego autorytetem i uzasadnia swój wybór,
- charakteryzuje różne okresy życia, np. dzieciństwo, młodość, wiek dojrzały, starość,
- definiuje pojęcie równouprawnienia kobiet i mężczyzn i wyraża swoje zdanie na ten temat,
- omawia symbolikę kolorów,
- omawia wybrane problemy człowieka we współczesnym świecie, np. uzależnienia, samotność, pośpiech, brak czasu, rozpad więzi rodzinnych, itd.,
- wymienia znaki zodiaku,
- omawia rolę mowy ciała i podaje przykłady,
- wymienia zasady konstruktywnego sporu,
- omawia budowę i zasady działania mózgu człowieka,
- opowiada, w jaki sposób człowiek uczy się języków obcych,
- omawia wybrane problemy etyczne, np. kara śmierci, stosowanie daremnej terapii, aborcja, klonowanie ludzi, eutanazja, homoseksualizm, małżeństwa jedнопłciowe, żywność modyfikowana genetycznie, przeszczepianie organów, zapłodnienie in vitro, prawo do posiadania broni, itd.
- omawia wybrane zasady dobrego wychowania i podaje przykłady,
- charakteryzuje takie uczucia jak np. miłość, szczęście, strach, tęsknota, stres, itd.,
- podaje wybrane niemieckie przysłowia,
- omawia pojęcie zegara biologicznego człowieka i podaje przykłady,
- omawia problem zmiany czasu letniego na zimowy i odwrotnie oraz wyraża swoją opinię na ten temat,

- wymienia najczęstsze modele życia i charakteryzuje je,
- wymienia najczęściej spotykane uprzedzenia i stereotypy oraz wyraża swoje zdanie na ten temat,
- podaje najczęściej spotykane przesady i wyraża swoje zdanie na ten temat.

2) Rodzina:

- wymienia czynności życia codziennego,
- wymienia typowe prace domowe,
- opowiada o życiu rodzinnym dawniej a dziś,
- wyraża swoje zdanie na temat wyboru między karierą zawodową a rodziną,
- opowiada o życiu rodzinnym w Japonii i w Polsce,
- wyraża swoje zdanie na temat posiadania dzieci w małżeństwie,
- opowiada ciekawe historie rodzinne,
- wymienia i omawia zalety i wady życia we dwoje i jako singla,
- wymienia i omawia zalety i wady związku na odległość,
- opowiada o sposobie obchodzenia uroczystości rodzinnych w jego domu, np. imieniny, urodziny, ślub, zaręczyny, bierzmowanie i konfirmacja, chrzest, itd.,
- opowiada o ważniejszych wydarzeniach w jego rodzinie z poprzedniego roku,
- wymienia i omawia zalety i wady różnych modeli życia,
- opowiada o przyczynach konfliktów i problemach rodzinnych,
- opowiada o swoich relacjach z rodzicami,
- opisuje znajomych i przyjaciół rodziny,
- wymienia i omawia wybrane święta kościelne, np. Boże Narodzenie, Wielkanoc, itp.,
- opowiada o urodzinach dziecka w rodzinie,
- potrafi złożyć życzenia i gratulacje,
- wyraża swoje zdanie na temat umieszczenia rodziców w domu starości,
- wymienia zalety i wady korzystania z urządzeń cyfrowych przez seniorów,
- opowiada o sposobie wychowywania dzieci dawniej i dziś,
- opowiada o życiu w Sun City i wyraża swoje zdanie na ten temat,
- opisuje zalety aktywnego życia ludzi starszych i niebezpieczeństwa z tym związane.

3) Ubrania:

- wymienia części garderoby,
- opowiada, w co się ubiera na różne okazje,
- opisuje różne mundury, np. wojskowe, lekarzy, księży, kominiarzy, kelnerów, itd.,
- opisuje ubiór członków różnych subkultur,
- wyjaśnia pojęcie mody i wyraża swoje zdanie na ten temat.

4) Miejsce zamieszkania:

- opisuje swoje miejsce zamieszkania i najbliższą okolicę,

- opisuje swój dom lub swoje mieszkanie,
- wymienia pomieszczenia w domu i mówi do czego służą,
- opisuje wyposażenie swojego domu,
- wymienia podstawowe prace związane ze sprzątnięciem mieszkania,
- wybiera odpowiednie mieszkanie do wynajęcia i uzasadnia swój wybór,
- potrafi przeprowadzić rozmowę dotyczącą wynajęcia mieszkania,
- wymienia prawa i obowiązki najemcy mieszkania,
- wymienia czynności, których trzeba dokonać przy zakupie i sprzedaży domu lub mieszkania,
- opowiada, jak urządzi swoje pierwsze mieszkanie,
- wymienia problemy, jakie mogą się pojawić na starcie do samodzielnego życia,
- wymienia przyczyny i skutki bezdomności,
- omawia zmianę warunków mieszkaniowych, jaka dokonała się w Niemczech i w Polsce na przestrzeni ostatnich lat,
- wymienia i omawia problemy związane z przeprowadzką.

5) Edukacja:

- opisuje swoją szkołę i wymienia jej pomieszczenia,
- wymienia przedmioty nauczania,
- wymienia oceny szkolne w Niemczech i w Polsce,
- wymienia przybory szkolne potrzebne na poszczególnych przedmiotach,
- wymienia różne sposoby uczenia się i opowiada o swoim,
- wymienia rodzaje zajęć pozalekcyjnych i omawia korzyści płynące z uczestnictwa w nich,
- wymienia koła zainteresowań istniejące w jego szkole i opowiada, dlaczego bierze – lub nie – w nich udział,
- opowiada o swoim pierwszym dniu w liceum lub technikum,
- podaje przykład żartu szkolnego, jakiego był świadkiem,
- opisuje typową lekcję w swojej szkole,
- opowiada o życiu szkolnym w swojej szkole,
- wymienia kursy pozaszkolne (np. kurs prawa jazdy, kurs tańca, kurs komputerowy) i mówi, w jakim i dlaczego chciałby – lub nie – uczestniczyć,
- opowiada o swoich planach zawodowych i prywatnych po maturze,
- opowiada o dniu otwartym w swojej szkole,
- wymienia zadania samorządu uczniowskiego i omawia działalność samorządu w jego szkole,
- omawia system oświaty w Niemczech i w Polsce,
- wymienia zalety i wady studiowania za granicą i wyraża swoje zdanie na ten temat,
- wymienia rodzaje egzaminów i opowiada o sposobie przygotowywania się do nich,
- wymienia zalety i wady różnego ustawienia ławek w sali lekcyjnej,
- opowiada jak uczy się języków obcych,

- opowiada co motywuje go do nauki, a co nie,
- wymienia prawa i obowiązki ucznia,
- wyjaśnia pojęcie „uczniowska wymiana młodzieży” i opowiada o wymianie, w której wziął udział on lub jego kolega.

6) Praca:

- wymienia wybrane zawody i związane z nimi czynności,
- wymienia kilka niebezpiecznych zawodów i uzasadnia swój wybór,
- wymienia i omawia obowiązki każdego pracownika,
- opisuje miejsce pracy wybranego zawodu,
- wyjaśnia pojęcie „praca dorywcza” i informuje, jakie prace młodzi ludzie mogą wykonywać w jej ramach,
- wymienia kryteria, jakimi ludzie kierują się przy wyborze zawodu i wyraża swoją opinię na ten temat,
- opowiada o ludziach wykonujących ciekawe zawody,
- omawia zakres czynności wybranego zawodu,
- wymienia sposoby poszukiwania pracy i omawia je,
- wyjaśnia pojęcie „praca zmianowa” oraz wymienia jej zalety i wady,
- potrafi brać aktywny udział w rozmowie kwalifikacyjnej,
- pisze własny życiorys,
- potrafi napisać list motywacyjny,
- potrafi napisać podanie o pracę,
- wymienia i omawia trudności w pracy, np. zbyt duża liczba zadań, mobbing, itd.,
- wymienia przyczyny utraty pracy,
- wymienia i omawia problemy osób bezrobotnych,
- wyraża swoją opinię na temat przyznawania osobom bezrobotnym zasiłku,
- wymienia i omawia czynniki wpływające na zadowolenie z pracy i wybranego zawodu,
- wymienia przyczyny bankructwa firm,
- wymienia przyczyny i organizację strajków,
- omawia rolę związków zawodowych we współczesnym świecie,
- wymienia zalety i niebezpieczeństwa związane z automatyzacją produkcji,
- wyraża swoją opinię na temat wyboru zawodu z powołania,
- wymienia czynniki motywujące do dobrej pracy,
- prezentuje swoje mocne strony,
- opowiada barwne życiorysy ciekawych ludzi pracy,
- wyjaśni pojęcie „mobbing” i przedstawia najlepszą reakcję w takiej sytuacji,
- wyraża swoje zdanie na temat roli pośrednictwa pracy,
- wymienia przyczyny i negatywne skutki pracoholizmu oraz radzi, jak przeciwdziałać temu zjawisku,
- wymienia ważne dla niego warunki pracy i zatrudnienia,

- potrafi wybrać lub odrzucić ofertę pracy, uzasadniając swój wybór,
- przedstawia relacje ludzi ze ich pracy.

7) Żywnienie:

- wymienia wybrane artykuły spożywcze,
- opowiada o zwyczajach żywieniowych w wybranych krajach świata,
- wymienia i charakteryzuje rodzaje posiłków,
- opowiada o przygotowywaniu wybranych posiłków,
- wymienia rodzaje fast food i wyraża swoją opinię na jego temat,
- rozumie kartę dań i potrafi z niej wybrać określone potrawy,
- wymienia zasady dobrego zachowania w restauracji,
- opowiada o zmianie nawyków żywieniowych w Niemczech i w Polsce na przestrzeni ostatnich lat,
- rozumie wybrane przepisy kulinarne,
- opisuje zjawisko diety oraz odchudzania się i wyraża swoją opinię na ten temat,
- wymienia i krótko charakteryzuje wybrane lokale gastronomiczne,
- wymienia zasady zdrowego odżywiania i mówi, czy sam się zdrowo odżywia oraz co może w tym względzie zmienić na lepsze.

8) Zakupy:

- wymienia rodzaje sklepów i towarów, jakie można w nich kupić,
- wymienia towary i ich cechy,
- potrafi kupić wybrany towar,
- omawia rodzaje promocji towarów,
- opowiada historię reklamy,
- wyjaśnia rolę reklamy w dzisiejszym świecie,
- wymienia najczęściej stosowane w handlu chwytły reklamowe,
- wymienia prezenty, które można dawać z wybranych okazji,
- potrafi kupić wybraną część garderoby,
- potrafi kupić wybrany sprzęt techniczny,
- mówi czy dostaje kieszonkowe i na co je wydaje,
- wymienia stosowane dziś środki płatnicze,
- wyjaśnia jak obsługuje się bankomat,
- wyjaśnia co trzeba zrobić, by zapłacić kartą płatniczą,
- potrafi oddać do naprawy i mówi co się zepsuło w zegarku, telefonie komórkowym, laptopie, komputerze stacjonarnym, itp.,
- potrafi skorzystać z usługi dorabiania kluczy,
- potrafi otworzyć konto w banku,
- potrafi wziąć kredyt w banku,
- potrafi zwrócić i wymienić wadliwy towar w sklepie,
- potrafi złożyć reklamację.

9) Podróżowanie i turystyka:

- wymienia rodzaje środków transportu i omawia korzystanie z nich,
- opowiada o swoim wyjeździe na wakacje,
- potrafi kupić bilet na pociąg, autobus i samolot,
- potrafi zapytać w mieście lub w terenie o drogę i takiej informacji udzielić,
- opowiada, jak skorzystać z GPS,
- wymienia różne usterki w samochodzie,
- opisuje wypadek samochodowy,
- opowiada, jak powinni zachować się kierowca i pasażerowie podczas wypadku samochodowego i awarii samochodu,
- potrafi wezwać pomoc,
- wymienia możliwości noclegu, np. hotel, schronisko młodzieżowe, nocleg w domu prywatnym, nocleg pod namiotem, itd.,
- opowiada jakie można kupić pamiątki z pobytu w obcym mieście,
- opowiada o przygodzie podczas podróży, którą przeżył on sam lub jego znajomi.

10) Wolny czas:

- określa czas oficjalnie i nieoficjalnie,
- wymienia formy spędzania wolnego czasu,
- opowiada, co robi najchętniej w życiu prywatnym,
- wymienia ulubione przez Polaków cele urlopowe,
- opowiada co można robić podczas wakacji w mieście i na wsi,
- opowiada o swoich wakacjach spędzonych w górach lub nad morzem,
- wymienia zalety i wady spędzania wakacji z rodzicami lub bez nich,
- wymienia zalety i wady spędzania wakacji pod namiotem,
- opowiada o swoich nieudanych wakacjach,
- opowiada jak zorganizować wycieczkę,
- opowiada o swojej wycieczce za miasto,
- opowiada czy chętnie zwiedza obce miasta i kraje, i uzasadnia swoje zdanie,
- opowiada o swoich zainteresowaniach i hobby,
- wymienia zalety i wady oglądania filmów w telewizji, na komputerze i w kinie,
- opowiada o swojej wirtualnej wycieczce do wybranego miasta niemieckiego obszaru językowego,
- wymienia i omawia zabytki i osobliwości wybranych miast niemieckiego obszaru językowego,
- wyjaśnia pojęcie *workcamps* oraz wymienia zalety i wady takiej formy spędzania wakacji.

11) Kultura:

- wymienia dziedziny kultury (np. muzyka, malarstwo, teatr, muzea, literatura, itd.),

- wymienia wybranych twórców (np. Leonardo da Vinci, Michelangelo, Veit Stoß, Johann Wolfgang von Goethe, Friedrich Maria Schiller, Thomas Mann, itd.) i ich wybrane dzieła,
- opowiada o swoim ostatnim wyjściu do kina, teatru, muzeum, na koncert, itd.,
- czyta i rozumie wybrane fragmenty dzieł z literatury niemieckiej,
- wymienia niektórych laureatów nagrody Nobla z krajów niemieckiego obszaru językowego (np. Wilhelm Conrad Röntgen, Robert Koch, Max Planck, Albert Einstein, Albert Schweitzer, Willy Brandt, itd.) i ich osiągnięcia.
- wyjaśnia pojęcie „dziedzictwo kulturalne”,
- opowiada o fałszowaniu obrazów,
- opowiada o swoich zainteresowaniach kulturalnych,
- opowiada o swoich zainteresowaniach muzycznych,
- wymienia największych kompozytorów niemieckiego obszaru językowego (np. Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeusz Mozart, Ludwig van Beethoven, itd.) i ich wybrane dzieła,
- opowiada o współczesnej muzyce młodzieżowej,
- wyraża swoją opinię na temat obecności muzyki w centrum miasta i centrach handlowych,
- wyjaśnia pojęcie „książka i film kryminalny” i opowiada akcję wybranej pozycji,
- opowiada akcję ulubionego filmu,
- omawia rolę teatrów i chórów amatorskich we współczesnym świecie,
- wymienia rodzaje mediów,
- wyraża swoją opinię na temat wolności mediów i uzasadnia ją, podając przykłady,
- wyraża swoją opinię na temat konieczności zachowania tradycyjnych zwyczajów i podaje przykłady,
- wyraża swoją opinię na temat atrakcyjności programu telewizyjnego,
- wyraża swoją opinię na temat programów reality show,
- wymienia znane gry planszowe,
- opowiada niemieckie zagadki,
- omawia życie kulturalne w Niemczech i w Polsce, np. koncerty, teatr, balet, muzeum, film, festiwale, itd.

12) Sport:

- wymienia wybrane dyscypliny sportowe,
- wymienia rodzaje obiektów sportowych,
- wymienia imprezy sportowe, np. amatorskie i profesjonalne, mecze, mistrzostwa świata, igrzyska olimpijskie, itp.,
- opowiada, jakie uprawia sporty letnie i zimowe,
- opowiada o lekcjach wychowania fizycznego w jego szkole,
- wymienia podstawowe zasady gry w wybrane dyscypliny sportowe, np. piłkę nożną, siatkówkę, hokeja, itp.,

- wymienia korzyści płynące z uprawiania sportu,
- wymienia pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu profesjonalnego,
- definiuje pojęcia „sport amatorski” i „sport profesjonalny”,
- omawia zjawisko dopingu w sporcie,
- przedstawia swoje obserwacje na temat kibicowania,
- wymienia i omawia sporty ekstremalne,
- definiuje pojęcie „fitness”,
- wyraża swoje zdanie na temat piłki nożnej kobiet,
- wymienia sprzęt sportowy używany w wybranych dyscyplinach.

13) Zdrowie i niepełnosprawność:

- określa swoje samopoczucie,
- opowiada o swoim trybie życia,
- wymienia objawy wybranych chorób, np. cukrzycy, zawału serca, depresji, itp.,
- daje rady przy dolegliwościach i chorobach,
- wyjaśnia pojęcie „zaburzenia snu” oraz wymienia jego przyczyny i konsekwencje,
- wymienia najważniejsze organy wewnętrzne człowieka,
- opowiada o pobycie w uzdrowisku.
- wyjaśnia pojęcie „medycyna alternatywna” i wyraża swoją opinię na ten temat,
- omawia znaczenie profilaktyki i podaje przykłady,
- wymienia rodzaje uzależnień (np. palenia papierosów, alkoholizm, narkomania, pracoholizm, uzależnienie od komputera, itp.) i omawia sposoby radzenia sobie z nimi, itd.,
- wymienia rodzaje niepełnosprawności,
- wymienia problemy osób niepełnosprawnych,
- omawia sposoby pomocy osobom niepełnosprawnym,
- opowiada o problemach niepełnosprawnych uczniów w szkole,
- wyjaśnia pojęcie „klasa integracyjna” i wyraża swoją opinię na ten temat.

14) Nauka i technika:

- opowiada o życiu i dziele wybranych ludzi nauki,
- wymienia i omawia wybrane, niemieckie odkrycia naukowe i wynalazki,
- wymienia i omawia nietrafione wynalazki,
- opowiada jak obsługiwać wybrane domowe urządzenia techniczne,
- wymienia cechy dobrego komputera,
- opisuje proces produkcji samochodu,
- wymienia wybrane usterki w samochodzie,
- opowiada jak obsługiwać wybrane, biurowe urządzenia techniczne, np. telefon, kopiarka, itp.,
- wymienia zalety i niebezpieczeństwa szybkiego rozwoju techniki w ostatnim czasie,

- wyjaśnia pojęcie „automatyzacja życia codziennego” i wyraża swoją opinię na ten temat,
- porównuje sposób produkcji wybranego artykułu, np. gazety, dawniej i dziś,
- wyraża swoją opinię na temat samochodów elektrycznych,
- wymienia rodzaje urządzeń cyfrowych,
- wymienia aplikacje komputerowe i podaje ich zastosowanie,
- omawia szanse i zagrożenia związane z rozwojem nauki i techniki,
- omawia nową rolę i funkcje mediów we współczesnym świecie,
- omawia wpływ nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych na zachowanie i zdrowie człowieka,
- wyjaśnia pojęcie „czatowanie”,
- omawia rolę Internetu we współczesnym świecie,
- wyjaśnia pojęcie „prawa autorskie” i podaje przykłady ich stosowania,
- wyjaśnia pojęcie „fake news” i podaje przykłady,
- wyjaśnia pojęcie „hejt” i podaje przykłady,
- omawia szanse i zagrożenia związane z rozwojem technologii cyfrowych.

15) Świat przyrody:

- wymienia zjawiska atmosferyczne,
- wymienia pory roku i określa czas ich trwania,
- opisuje pogodę w poszczególnych porach roku,
- wymienia ważniejsze krainy geograficzne w Niemczech i omawia je,
- wymienia wybrane rośliny,
- wymienia zwierzęta dzikie i domowe,
- opowiada o życiu dzikich zwierząt w mieście,
- opisuje życie zwierząt w schroniskach dla bezdomnych zwierząt,
- opisuje klimat w wybranych rejonach świata,
- wymienia i charakteryzuje zagrożenia środowiska naturalnego,
- przedstawia sposoby ochrony środowiska naturalnego,
- wymienia tradycyjne i odnawialne źródła energii,
- omawia zjawisko efektu cieplarnianego,
- wyjaśnia pojęcie „smog”, wymienia przyczyny jego powstawania i negatywne skutki dla zdrowia oraz podaje propozycje sposobu jego ograniczenia,
- wymienia zasady segregowania śmieci,
- wyraża swoją opinię na temat budowy w Polsce elektrowni atomowej, wymienia zalety tego sposobu produkcji energii oraz niebezpieczeństwa z tym związane,
- wymienia i charakteryzuje klęski żywiołowe, np. powodzie, pożary, wichury i tornada, trzęsienia ziemi, tsunami, itp.,

16) Na wsi:

- opowiada o życiu na wsi,
- wymienia prace rolnicze w poszczególnych porach roku,
- opisuje typowy dzień rolnika,
- wymienia prace ogrodowe,
- wyraża swoją opinię na temat przeprowadzki na wieś lub do miasta i uzasadnia ją,
- opisuje uprawę pomidorów i truskawek,
- wyjaśnia pojęcie „agroturystyka” i wymienia zalety i wady tego sposobu spędzania urlopu,
- opisuje wakacje spędzone na wsi.

17) Życie społeczne:

- omawia wybrane aktualne wydarzenia polityczne, gospodarcze i społeczne,
- wymienia przykłady konfliktów wewnętrznych i międzynarodowych,
- wymienia i omawia wybrane uroczystości państwowe,
- omawia zjawisko emigracji we współczesnym świecie, wymienia szanse i zagrożenia, jakie niesie ono ze sobą oraz wyraża swoją opinię na ten temat,
- przedstawia powojenną historię Niemiec,
- opowiada o zjednoczeniu Niemiec w roku 1989,
- charakteryzuje obecny system polityczny Niemiec i Polski,
- wymienia niemieckie i polskie partie polityczne,
- wyjaśnia pojęcie „mała ojczyzna” i opowiada o swojej małej ojczyźnie,
- wymienia wybrane urzędy w Niemczech i w Polsce,
- wymienia wybrane organizacje społeczne i międzynarodowe i opowiada o ich działalności,
- wymienia wybrane organizacje i stowarzyszenia lokalne (np. chóry, koła gospodyń wiejskich, itp.) i opowiada o ich działalności,
- opowiada o dniu powszednim w więzieniu,
- wymienia rodzaje kar (np. kara finansowe, kara więzienia, kara chłosty, itd.) i uzasadnia ich stosowanie w konkretnych sytuacjach,
- omawia zjawisko przestępczości we współczesnym świecie, podaje przykłady i propozycje jej ograniczenia,
- wymienia problemy współczesnego świata,
- przedstawia wybrane ważne wydarzenia w historii świata,
- wyjaśnia pojęcie „pomoc humanitarna” i podaje przykłady.

18) Unia Europejska:

- omawia powstanie Unii Europejskiej,
- wymienia podstawowe zasady Unii Europejskiej (swobodny przepływ ludzi, towarów, usług i kapitału),
- wyjaśnia pojęcie „Układ z Schengen”, wymienia państwa do niego należące oraz przedstawia zalety jego funkcjonowania i niebezpieczeństwa z nim związane,
- omawia problemy integracji państw europejskich w ramach UE,
- wymienia zalety i wady funkcjonowania w części państw UE wspólnej waluty.

VII. MONITOROWANIE OSIĄGNIĘĆ UEDUKACYJNYCH CZINIÓW I ZAŁOŻONYCH CELÓW PROGRAMOWYCH

Celem monitorowania osiągnięć edukacyjnych i założonych celów programowych jest diagnoza kompetencji uczniów, która ma pomóc w planowaniu dalszych działań edukacyjnych.

Osiągnięcia edukacyjne uczniów oraz stopień realizacji założonych celów programowych należy badać systematycznie i na bieżąco. Nauczycielowi mogą do tego celu służyć następujące narzędzia:

- odpowiedzi ustne,
- testy nauczycielskie, sprawdziany pisemne, kartkówki,
- obserwacja zachowania i działań ucznia.

Zaleca się coroczną analizę wyników klasyfikacji śródrocznej i rocznej, a także wyników egzaminu maturalnego. Taka analiza wzbudza refleksję nad zastosowanymi metodami i formami pracy, zaś analiza informacji zwrotnej powinna doprowadzić do modyfikacji planów dydaktycznych, jeśli wyniki nauczania okażą się niesatysfakcjonujące. Do takiej analizy wykorzystać można też wyniki EWD.

Swoimi doświadczeniami i przemyśleniami nauczyciele powinni dzielić się ze sobą w ramach zespołów przedmiotowych czy organizowanych lekcji otwartych i obserwacji koleżeńskiej.

Gdyby istniała taka potrzeba można przeprowadzić testy kompetencji, opracowane np. we współpracy z miejscowym ośrodkiem doskonalenia nauczycieli.

Zasadne wydaje się także sformułowanie przedmiotowego systemu badań osiągnięć edukacyjnych uczniów. Dokument ten mógłby się składać z następujących części:

- Cele monitorowania osiągnięć edukacyjnych uczniów i założeń programowych (np. dostarczenie nauczycielom, uczniom i ich rodzicom informacji na temat efektywności nauczania, dostarczenie informacji niezbędnych do ewaluacji programu nauczania, ocena trafności systemu oceniania, itd.)
- Rodzaje narzędzi służących monitorowaniu (np. testy nauczycielskie, sprawdziany pisemne i kartkówki, testy standaryzowane, ankiety, itp.).
- Czynności z zakresu monitorowania (np. analiza ocen bieżących, śródrocznych, rocznych i końcowych, formułowanie wniosków, prezentacja wniosków uczniom członkom rady pedagogicznej i rodzicom).
- Zestawienie obszarów monitorowanych umiejętności (np. umiejętność swobodnego mówienia, umiejętność czytania, umiejętność pracy w zespole, itp.).

- Organizacja i zasady monitorowania osiągnięć edukacyjnych uczniów.
- Sposoby komunikowania wyników badań.

Wszystkie te działania powinny zakończyć się – jeśli będzie taka potrzeba – sformułowaniem programu naprawczego lub doskonalącego jakość nauczania.

VIII. DOSTOSOWANIE DO SPECJALNYCH POTRZEB EDUKACYJNYCH UCZNIÓW

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi to „zarówno dzieci, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, jak i te, które mają trudności w realizacji standardów wymagań programowych, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania poznawczo-percepcyjnego (niższe niż przeciętne możliwości intelektualne, a także dysleksja, dysgrafia, dysortografia, dyskalkulia), zdrowotnego (dzieci przewlekle chore) oraz ograniczeń środowiskowych (dzieci emigrantów, dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo). Takie rozumienie specjalnych potrzeb edukacyjnych ma na celu wdrożenie i urzeczywistnienie idei wyrównywania szans edukacyjnych wszystkich uczniów” (Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa, 2010, str. 18).

Indywidualizację procesu nauczania nauczyciel powinien rozpocząć od rozpoznania deficytów ucznia oraz jego potencjału, który pozwoli mu te deficyty pokonywać. Każdy uczeń powinien osiągnąć sukces edukacyjny na miarę swoich możliwości. Dlatego tak ważne jest rozpoznanie możliwości ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Służą temu:

- informacje i zalecenia zwarte w opiniach i orzeczeniach,
- informacje przekazywane przez rodziców,
- informacje uzyskane od specjalistów oraz
- fachowe publikacje.

„Naczelną zasadą powinno być takie kreowanie sytuacji dydaktycznej, by nie dopuścić do wykluczenia, wyłączenia dziecka ze specjalnymi potrzebami z toku zajęć. Dziecko ze specjalnymi potrzebami ma prawo odnajdować własne miejsce w społeczności, w której przebywa, a nauczyciel na terenie szkoły jest osobą, która powinna tworzyć warunki, aby mu to umożliwić” (MEN, (2010), Warszawa, str. 10).

Istotnym elementem jest tworzenie uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi odpowiednich warunków do nauki:

- dostosowanie sposobu komunikowania się z uczniem do jego dysfunkcji – np. mówienie odpowiednio głośno, formułowanie jasnych i zwięzłych komunikatów, powtarzanie pytań i poleceń, udzielanie dodatkowych instrukcji i wyjaśnień, zwracanie się wprost do ucznia,
- dostosowanie sali lekcyjnej do rodzaju dysfunkcji ucznia – np. prowadzenie lekcji dla uczniów słabowidzących w dobrze oświetlonej sali, zadbanie o dobrą akustykę w sali dla uczniów słabosłyszących, ograniczenie liczby przedmiotów znajdujących się wokół ucznia z ADHD,

- zachowanie właściwego dystansu – np. w przypadku uczniów słabowidzących oraz słabosłyszących, pozwolić podchodzić do tablicy lub usiąść bliżej, np. telewizora,
- wydłużenie czasu pracy – np. w trakcie odpowiedzi ustnych, sprawdzianów pisemnych, pracy indywidualnej,
- stosowanie na przemian metod aktywizujących i podających,
- dostosowanie materiału do możliwości ucznia – np. podzielenie go na mniejsze partie, rezygnacja z części materiału, zmniejszenie liczby zadań, zwiększenie liczby ćwiczeń przy powtórkach materiału,
- odwoływanie się do konkretnych, a nie pojęć abstrakcyjnych,
- odczytywanie zapisów na tablicy,
- stosowanie ćwiczeń odwołujących się do wielu zmysłów,
- zastosowanie dodatkowych pomocy dydaktycznych i środków technicznych – np. filmów z napisami dla uczniów słabosłyszących,
- stosowanie zróżnicowanych kart pracy dostosowanych do rodzaju dysfunkcji ucznia,
- konsekwentne przestrzeganie ustalonych zasad – np. w stosunku do ucznia z ADHD,
- różnicowanie form odpowiedzi – np. przewaga odpowiedzi ustnych nad pisemnymi lub odwrotnie,
- umożliwienie swobodnego poruszania się po klasie, dostosowanie stanowisk pracy (np. stacji dydaktycznych) – np. dla uczniów z niepełnosprawnością ruchową,
- dostosowanie form pracy i wymagań do możliwości psychofizycznych ucznia w danym dniu – np. wpływ leków na organizm ucznia przewlekle chorego,
- odpowiednia organizacja czasu pracy – np. konieczność zorganizowania dodatkowych przerw w nauce.

Bardzo ważne w pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych jest stworzenie dobrej, pełnej zaufania i życzliwości atmosfery w klasie, i to zarówno w relacjach ucznia z nauczycielem jak i z pozostałymi uczniami w klasie. Nauczyciel może to osiągnąć poprzez aktywizowanie takiego ucznia, docenianie jego nawet małych sukcesów, wspieranie w chwilach trudnych i zachęcanie do podejmowania kolejnych prób.

Jednym ze sposobów aktywizowania uczniów do nauki jest stosowanie form pracy grupowej lub w parach. Dobre rezultaty może dać przydzielenie ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi do grupy pozostałych uczniów. Wtedy nauczyciel powinien zadbać o to, by uczeń taki dostał do wykonania zadanie, które nie będzie przekraczało jego możliwości.

Nauczyciel może też stworzyć grupę jednorodną z uczniów ze SPE. Taka grupa powinna dostać inne, dostosowane do ich potrzeb i możliwości ćwiczenia.

Osobną grupę wśród uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi stanowią uczniowie wybitnie zdolni. Niektórzy z nich koncentrują się na przedmiocie, którym są zainteresowani, zaniedbując pozostałe przedmioty. Inni uczniowie starają się osiągać bardzo dobre wyniki we wszystkich przedmiotach. Uczniowie zdolni są ciekawi świata, potrafią samodzielnie myśleć i skupiają swoją uwagę na ćwiczeniach i zadaniach odpowiadających ich zainteresowaniom. „Szczególnie silne są ich potrzeby poznawcze, związane z występowaniem zainteresowań bardziej pogłębionych niż u osób przeciętnie uzdolnionych” (MEN, Warszawa, 2010, str. 55).

Te cechy osobowości powinny sprzyjać dynamicznemu i wszechstronnemu rozwojowi ucznia i uzyskiwaniu przez niego ponadprzeciętnych wyników nauczania. Często jest jednak inaczej, uczeń nie wykorzystuje w pełni swoich możliwości, nie uruchamia swojego potencjału intelektualnego i w konsekwencji nie rozwija odpowiednio swoich uzdolnień.

Nauczyciel powinien więc dostosować formy pracy, metody nauczania i zasób środków językowych do zainteresowań i potrzeb takiego ucznia. „Uczeń zdolny jest ciekawy, pragnie eksperymentować, nie boi się wieloznaczności obserwowanych zjawisk” (MEN, Warszawa, 2010, str. 55). Cechy te, sprzyjające na ogół aktywnemu i satysfakcjonującemu funkcjonowaniu w klasie, mogą jednak w niektórych sytuacjach prowadzić do sytuacji odwrotnej. „Uczeń może prezentować otwarcie takie cechy jak upór, niezależność, krytycyzm, nieuleganie autorytetom, nietolerancję i bronić swego zdania. Często dostrzega on niekonsekwencję w działaniu nauczyciela i nie boi się jej wykazać. Dziecko zdolne szybko się nudzi przy wykonywaniu tych samych, rutynowych czynności, jakimi często jawią się szkolne zadania, stąd uczeń zdolny jest bardzo często po prostu kłopotliwy” (MEN)

Nauczyciel powinien indywidualizować pracę z uczniem zdolnym, wspierać jego rozwój, stawiać mu wyższe cele kształcenia, zachęcać do udziału w konkursach językowych, olimpiadach języka niemieckiego i kołach zainteresowań.

Uczeń zdolny może:

- realizować indywidualny program i tok nauki,
- otrzymywać ćwiczenia i zadania, które będą dla niego wyzwaniem,
- współprowadzić z nauczycielem niektóre lekcje, np. w ramach metody „Uczenie się przez nauczanie” (LdL),
- pełnić rolę nieformalnego lidera w klasie,
- realizować projekty indywidualne,
- korzystać z dodatkowej literatury tradycyjnej lub internetowej,
- prowadzić własny blog lub własną stronę internetową.

IX. FORMY I METODY PRACY

Metody nauczania to „zamierzone i systematycznie stosowane sposoby pracy nauczyciela z uczniami umożliwiające realizowanie celów kształcenia” (Encyklopedia PWN). Program nauczania *Deutsch mit Freude* kładzie nacisk na różnorodność stosowanych metod i form pracy.

Młodzież w liceum ogólnokształcącym i technikum powinna na co dzień pracować metodą **lekcji odwróconej** (Umgekehrter Unterricht). Polega ona na tym, że uczeń przygotowuje się do lekcji w domu, a „na zajęciach powtarza i utrwala nabyte wiadomości i umiejętności” (Kowalczyk).

Uczeń zdobywa wiedzę sam, ze wskazanego przez nauczyciela źródła. Na ogół są to materiały dostępne w Internecie. Podczas tradycyjnej lekcji, z nowym tekstem czy nowym zagadnieniem uczniowie zapoznają się na lekcji, a uczą się go sami w domu. Taka forma nauki ma jednak wiele wad, uczeń dopiero w domu dowiaduje się, czego nie rozumie. Niestety często nie ma kogo poprosić o pomoc. W lekcji odwróconej jest dokładnie odwrotnie. Uczeń w domu zapoznaje się z tekstem lub filmem, pracuje w swoim tempie, może obejrzeć materiał lub film dowolną ilość razy, zatrzymać lub cofnąć. Uczy się więc w optymalnym dla siebie czasie i warunkach. Pracuje samodzielnie, poszukuje informacji, porządkuje je, poddaje krytycznej analizie i gromadzi. Bierze na siebie odpowiedzialność za przygotowanie się do lekcji.

Co najważniejsze, na lekcję przychodzi już przygotowany. Nawet jeśli czegoś nie zrozumiał, to w szkole będzie mógł zapytać nauczyciela. Lekcja zaś polegać będzie na rozwijaniu umiejętności językowych, takich jak mówienie, interakcja. A więc tych umiejętności, na które w tradycyjnym modelu zwykle brakuje czasu. Zmienia się także rola nauczyciela, który przestaje przekazywać wiedzę, a stara się raczej pomagać w jej samodzielnym zdobywaniu.

„Praca z wykorzystaniem metody odwróconej lekcji może być znakomita alternatywą dla szkolnej rutyny, pozwalającą zaktywizować uczniów i pobudzić ich do spersonalizowanego rozwoju” (Janicki, 2016, str. 37).

Człowiek jest istotą społeczną i najlepiej uczy się z innymi osobami i od innych osób. Dlatego nauczyciel powinien jak najczęściej stosować formę pracy **w parach lub grupach** (Partner- und Gruppenarbeit). Uczniowie współpracują ze sobą, wykonując wspólne zadanie. Muszą uwzględniać swoje indywidualne możliwości, mocne strony i zainteresowania. Im lepiej współpracują, tym większą korzyść odniosą wszyscy członkowie grupy. Możliwe są zasadniczo dwa warianty.

Albo wszyscy uczniowie wykonują to samo zadanie albo każda grupa opracowuje inny aspekt zagadnienia lub tekstu. W tym drugim przypadku praca wszystkich grup składać się będzie na sukces całej klasy. W pracy grupowej uczniowie uczą się też współpracy ze sobą i wspólnego działania. Mają różne pomysły na rozwiązanie zadania, proponują różne drogi dojścia do celu, a jednak muszą się otworzyć na propozycje innych i częstokroć zrezygnować z własnych dla dobra wspólnego.

Współdziałanie ma także miejsce w pracy metodą **grup eksperckich** (Expertengruppen). Rozpoczyna się ona podziałem uczniów na grupy, tzw. pierwotne. Każdemu członkowi grupy zostaje przydzielona pewna partia materiału. Uczeń zapoznaje się z nim i zapisuje najważniejsze informacje. Następnie członkowie grup pierwotnych przechodzą do innej grupy, tzw. eksperckiej. Tu spotykają się wszyscy uczniowie, którzy pracowali nad tym samym fragmentem tekstu. Każda grupa ekspercka analizuje materiał i przygotowuje wspólną jego prezentację. W ten sposób każdy członek tej grupy staje się „ekspertem” w zakresie opracowanego materiału, Następnie uczniowie wracają do grup pierwotnych i prezentują zagadnienie swoim kolegom.

Zarówno w czasie pracy w grupach pierwotnych, jak i eksperckich, nauczyciel powinien czuwać nad prawidłowym przebiegiem pracy, pomagać odnaleźć w tekście żądane informacje, ale nie powinien wyręczać uczniów w pracy.

Występując w roli „eksperta”, uczniowie zdobywają większą pewność siebie. Jest to istotne zwłaszcza dla uczniów słabszych, którzy w pozostałych formach prowadzenia zajęć trzymają się raczej na uboczu i nie mają odwagi i pewności siebie, by „uczyć” innych. Istotna jest tu też rola nauczyciela, który pozostając wprawdzie w tle, staje się osobą towarzyszącą uczniom w ich samodzielnym zdobywaniu wiedzy. Jest doradcą i służy pomocą.

Kolejną metodą nauki we współdziałaniu jest **wzajemne czytanie** (Reziprokes Lesen). W tej metodzie praca odbywa się według formuły: myśleć samodzielnie → wymienić się swoimi pomysłami → zaprezentować wykonane zadanie. Uczniowie pracują w grupach, ale każdy z nich wykonuje inne zadanie. Jeden uczeń czyta na głos pierwszy fragment tekstu. Drugi uczeń streszcza przeczytany tekst własnymi słowami. Trzeci uczeń zadaje pytania do tekstu, a pozostali członkowie grupy odpowiadają na nie. W zależności od poziomu językowego uczniowie mają otwarte lub zamknięte teksty. Czwarty uczeń tworzy hipotezy odnośnie dalszego ciągu tekstu. To ostatnie zadanie możliwe jest tylko w tekstach z akcją. W pozostałych należy z tej roli zrezygnować. Następnie uczniowie przyjmują nowe role, zmieniając je w kierunku zgodnym z ruchem wskazówek zegara. Tym razem inny uczeń czyta drugi fragment tekstu. Po jego przeczytaniu wszyscy członkowie grupy mogą skonfrontować te

przypuszczenia z prawdziwą treścią kolejnego fragmentu. Kolejny uczeń streszcza fragment tekstu, itd. Uczniowie mogą też przyjmować inne role, mogą sprawdzać nieznane słowa w słowniku, czuwać nad właściwym wykorzystaniem czasu, oceniać pracę członków grupy, itp.

W tej formie pracy osiągnięcie celu grupowego zależy od każdego członka grupy, każdy musi wykonać swoje zadanie, by grupa odniosła sukces.

Wartą polecenia jest też metoda **kuli śnieżnej** (Schneeball). Łączy ona pracę indywidualną z pracą grupową. Najpierw uczniowie pracują indywidualnie nad jakimś zagadnieniem. Następnie tworzą pary i porównują swoje notatki. Pary łączą się w czwórki, porównują swoje notatki i ustalają wspólne rozwiązanie. W zależności od liczby uczniów w klasie, pary mogą się łączyć w ósemki. Ważne jest, by uczniowie konfrontowali swoje rozwiązanie, ujednolicali je i ustalali wspólną wersję, którą na koniec pracy zaprezentują, na przykład w formie plakatu.

Metodą w której uczniowie współdziałają ze sobą jest też metoda **podkładki na stół** (Platzdeckchen, placemat). Ona też wychodzi od pracy indywidualnej i prowadzi do wymiany poglądów w grupie.

Przed przystąpieniem do pracy, uczniowie tworzą grupy czteroosobowe. Na stoliku leży duża kartka papieru, która jest dzielona na cztery części, a w środku rysowany jest pusty okrąg. Każdy uczeń ma swoją część kartki, w którą wpisuje informacje wynikające z treści zadania. Następnie kartka jest odwracana, tak by każdy uczeń mógł zapoznać się z pracą innych. Teraz następuje dyskusja nad rozwiązaniem zadania i wpisanie w okrąg tych informacji, które wszyscy członkowie grupy uznają za najważniejsze.

Bardzo wyraźna jest tu indywidualna odpowiedzialność każdego ucznia za wykonanie swojego zadania. Zarówno nauczyciel jak i koledzy zauważą od razu, kto pracował intensywnie i jakie propozycje wpisał w swoje pole, a kto niczego nie wypracował. W ten sposób każdy uczeń czuje się zobowiązany do aktywnego współdziałania.

Tę formę pracy można zastosować właściwie w każdej fazie lekcji, jako wprowadzenie do tematu i uaktywnienie posiadanej wiedzy. W fazie ćwiczeń jest to doskonała okazja do prezentacji własnych pomysłów, a następnie ich konfrontacji z pomysłami kolegów.

„**Łóżysko kulkowe**” (Kugellager) to metoda, podczas której wszyscy uczniowie aktywnie pracują w tym samym czasie. Uczniowie otrzymują zadanie i ustawiają się naprzeciw siebie w dwóch kręgach, zewnętrznym i wewnętrznym. W ten sposób

każdy uczeń ma partnera do rozmowy. Według ustalonego wcześniej rytmu, zadania są omawiane w poszczególnych parach. Na dany przez nauczyciela znak uczniowie kręgu zewnętrznego przesuwają się o jedną pozycję (jak w łożysku kulkowym). W ten sposób powstają nowe pary, które znów pracują nad postawionym zadaniem. Do pracy tą metodą najlepiej nadają się krótkie zadania, na przykład ćwiczenie określonych konstrukcji gramatycznych lub leksykalnych.

„**Spacer po klasie**” (Klassenspaziergang) to forma pracy podobna do „łożyska kulkowego”. Uczniowie otrzymują zadanie, rozwiązują je, a następnie w ramach wyznaczonego czasu, np. 10 minut, przedstawiają jego rozwiązanie możliwie największej liczbie uczniów chodząc po klasie. Z drugiej strony uczniowie mają zadanie zebrać jak najwięcej informacji od swoich kolegów i przedstawić je potem na forum klasy lub przygotować w grupie plakat.

Metoda „**stojące obrazy**” (Standbilder) umożliwia pracę z tekstem w oparciu o główne myśli poszczególnych jego fragmentów. Uczniowie najpierw pracują indywidualnie, wybierając główne myśli i informacje z tekstu. Następnie łączą się w grupy, dyskutują nad swoimi wyborami, ustalają wspólną listę treści, które chcą zaprezentować. Potem uzgadniają środki, którymi najlepiej wyrażą poszczególne treści, np. mimikę, gesty, układ ciała, itp. W końcowej fazie poszczególni przedstawiciele grup wychodzą na środek klasy, przyjmują określoną pozę i zastygają w niej na 30 sekund. W tym czasie uczniowie z innych grup usiłują odgadnąć o jaką treść z tekstu chodzi. Po chwili uczniowie prezentują kolejne „stojące obrazy”. W ten sposób można pracować nad całym tekstem.

Podobną metodą do „Stojących obrazów” jest **pantomima**. Z tą tylko różnicą, że tutaj uczniowie cały czas się poruszają, wyrażając określone treści.

„**Wyspy zrozumienia**” (Verstehensinseln) polegają na wielokrotnym słuchaniu lub czytaniu tego samego tekstu. Po pierwszym razie uczeń nie rozumie całego tekstu, lecz jedynie pojedyncze informacje, niejako „wyspy” w morzu niezrozumiałych treści. Za każdym razem te wyspy powiększają się jednak, ponieważ uczeń zaczyna rozumieć nowe informacje i dopisuje je do tych już posiadanych. W alternatywnym wariantcie uczniowie mogą się po każdym słuchaniu lub czytaniu tekstu wymieniać swoimi notatkami. W kolejnym etapie uczniowie tworzą grupy i wymieniają się informacjami. Na koniec cała klasa dyskutuje nad treściami zawartymi w tekście.

„**Burza mózgów**” (Brainstorming) i „**mapy myśli**” (Mind maps) to metody szczególnie odpowiednie do zastosowania w fazie wstępnej lekcji. Nadają się znakomicie do przywoływania wiedzy już przez uczniów posiadanej, czy to w formie raczej

chaotycznej czy już bardziej uporządkowanej. Pod koniec lekcji uczniowie mogą zaobserwować swój przyrost wiedzy, poprzez konfrontację z tym, co umieli na jej początku.

W formie pracy „**koło zdjęć**” (Bilderzirkel) nauczyciel rozkłada na stoliku kilka lub kilkanaście zdjęć ilustrujących przewidziany do opracowania na lekcji tekst lub zagadnienie. Uczniowie podchodzą do stolika i ustawiają się wokół niego tworząc koło. Następnie każdy wybiera jedno zdjęcie i opisuje je. Tę formę można stosować w każdej fazie lekcji, jako wprowadzenie, jako ćwiczenie lub powtórzenie materiału

Formę pracy „**wędrujące kartki**” (Wandernde Blätter) można stosować w całej klasie lub w mniejszych, na przykład sześciuosobowych, grupach. Uczniowie otrzymują zadanie, wykonują je (na przykład wypisują ze słuchanego tekstu zrozumiane informacje), a następnie oddają kartkę koledze po prawej stronie. Sami też otrzymują kartkę od kolegi z lewej strony. Zapoznają się z jego notatkami, słuchają tekstu po raz drugi, zapisują co zrozumieli i przekazują kartkę kolejnemu uczniowi.

Metoda **stacji dydaktycznych** (Stationenlernen) jest odpowiedzią na słabą motywację uczniów do nauki języka niemieckiego. Uwzględnia ona indywidualne różnice między uczniami. Uczniom silniejszym daje okazję do jeszcze większego zintensyfikowania swojej nauki, uczniom słabszym pozwala wykonać ćwiczenia we własnym tempie. Uczeń nie czeka na impuls ze strony nauczyciela, nie jest przez niego „prowadzony” przez lekcję, ale uczy się, samodzielnie znajdując drogę do wiedzy. Nie może tylko słuchać i pozostać biernym. Jest aktywny, wiedzę zdobywa poprzez działanie. Nauczyciel zaś świadomie rezygnuje ze swojej centralnej pozycji w procesie dydaktycznym, stając się ekspertem, obserwatorem i pomocnikiem.

Metodę stacji dydaktycznych z powodzeniem można zastosować zwłaszcza tam, gdzie istnieją duże różnice między poszczególnymi uczniami, czy to w tempie pracy, zdolności czy posiadanej wiedzy. Metoda ta wspiera indywidualizację nauczania. Stwarza także możliwość współpracy między uczniami.

Wielu uczniom trudność sprawia także monotonia siedzenia w ławkach. Metoda ta wprowadza ruch, ponieważ rozwiązywanie ćwiczeń związane jest z przemieszczaniem się po sali.

Myślenie wizualne (Sketchnoting) rozbudza kreatywność i działa na wyobraźnię. Angażowane są też różne zmysły, co sprawia, że uczeń przeżywa tę czynność bardziej holistycznie i łatwiej zapamiętuje określone treści. Nie bez znaczenia jest tu też fakt,

że taki sposób uczenia się jest dla ucznia znacznie bardziej atrakcyjny niż monotonne wkuwanie na pamięć określonych słówek. Zawiera też element zabawy i rywalizacji, daje poczucie pewności siebie – w końcu każdy coś narysuje – i przyjemność.

Ludzie odbierają docierające do nich informacje za pomocą dwóch kanałów: werbalnego i wizualnego. Ten pierwszy jest szeroko wykorzystywany w nauczaniu. Ten drugi raczej rzadko. Tymczasem większość ludzi jest wzrokowcami i myśli obrazami. Na przykład słysząc słowo „Fußball” nie wyobrażamy sobie przedstawionego wcześniej ciągu liter, lecz np. piłkarzy biegających z piłką po boisku. Warto tę ludzką cechę wykorzystać w nauczaniu języków obcych. Narysować można wszystko. Najłatwiej to zrobić w odniesieniu do prostych czynności, np. sprzątanie, wyjście z psem na spacer, granie w piłkę. Ale uczniowie dają sobie świetnie radę także z czynnościami bardziej abstrakcyjnymi. Ich pomysły często potrafią zaskoczyć. Nie ma przy tym obawy, że ktoś nie umie rysować. Często pozornie najmniej udane rysunki wywołują największe zainteresowanie kolegów i stanowią doskonałą okazję do nauki i zabawy.

„**Model Frayera**” (Stanowski, 2017, str. 12) to sposób wprowadzania słownictwa. Na kartce uczeń rysuje prostokąt, który dzieli następnie na cztery pola. W środku kartki rysuje zaś okrąg, w który wpisuje nowe słowo. W lewym, górnym polu wpisuje definicję, czyli znaczenie słowa, zaś w prawym, górnym wpisuje coś dla niego charakterystycznego, np. słowa użyte w konkretnych zwrocie. W lewym, dolnym polu uczeń wpisuje przykłady jego użycia, a więc zdania z tym słowem. W prawym, dolnym polu zapisuje zaś antonimy, przeciwieństwa, „fałszywych przyjaciół”, a więc słowa, z którym nasze słowo może się mylić.

Ten model jest wprawdzie czasochłonny, ale jest efektywnym sposobem na zapamiętanie określonego słownictwa.

Program *Deutsch mit Freude* zakłada **rezygnację z pracy z podręcznikiem**.

W dzisiejszych czasach istnieje bardzo duża dostępność materiałów w Internecie i nauczyciel może sam wyszukać odpowiednie dla swoich celów i aktualne materiały. Ma wtedy możliwość dostosowania tekstów do zainteresowań uczniów i ich potrzeb językowych. Może też zmieniać materiały, które się nie sprawdziły i zastępować je nowymi, bardziej odpowiednimi.

Zintegrowane nauczanie przedmiotowo-językowe oznacza połączenie treści z języka przy aktywnej roli ucznia (Haataja i Wicke, 2015, str. 9) przy czym „środek ciężkości spoczywa na nauce języka. Uczeń ma się więc uczyć nie tyle samego języka obcego, co „uczyć czegoś w tym języku i w ten sposób ten język opanować.” (Wicke, 2016).

Nauczyciel powinien tak dobierać teksty, by były dla ucznia interesujące, by uczeń czegoś się z nich dowiedział. Tak więc język niemiecki powinien stać się narzędziem do zdobywania wiedzy, a nie celem samym w sobie.

X. WYKORZYSTANIE NARZĘDZI ICT

Korzystanie w edukacji z technologii informacyjno-komunikacyjnej jest dziś koniecznością. Podstawa programowa nakłada na szkołę obowiązek stwarzania uczniom warunków „do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki, w tym logicznego i algorytmicznego myślenia, programowania, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi oraz stosowania tych umiejętności na zajęciach z różnych przedmiotów” (Dz. U. z 2018, poz. 467).

Ważnym zdaniem szkoły jest też „przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz dokumentowania swojej pracy z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych” (Dz. U. z 2018, poz. 467).

Nauczyciel powinien też wdrażać uczniów „do bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci” (Dz. U. z 2018, poz. 467).

Zastosowanie na lekcji nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych ma ogromny wpływ na zmianę sposobu nauczania i uczenia się. Czynią one środowisko edukacyjne bardziej przyjaznym uczniowi, zwiększają intensywność i atrakcyjność nauki. Motywacja uczniów do nauki wzrasta. Dzisiejszym „cyfrowym tubylcom” łatwiej w ten sposób zrozumieć to, czego się uczą. TIK może wyręczyć nauczycieli w dawaniu wskazówek i podpowiedzi. Dzięki TIK uczniowie mogą sami poszerzać swoją wiedzę, samodzielnie szukać potrzebnych materiałów i rozwijać zdolność naukowego myślenia.

„Dzięki możliwościom, jakie dają urządzenia cyfrowe z odpowiednim oprogramowaniem, nie tylko zwiększa się intensywność i zakres używania TIK w szkole, ale – co stanowi prawdziwą wartość – następuje poprawa nauczania i uczenia się uczniów” (Pitler H., Hubbell E. R., Kuhn M., 2015, za: Strzemieczny).

Do dyspozycji nauczyciela i uczniów pozostaje bardzo wiele narzędzi cyfrowych (Szkoła Medialna, Kraków), które mogą uatrakcyjnić lekcje i podnieść poziom nauczania języka niemieckiego:

1) Tworzenie testów, gier i quizów:

- Kahoot – służy do tworzenia i przeprowadzania interaktywnych quizów. Jest prosty w obsłudze i powszechnie dostępny. Już w trakcie gry uczeń widzi, które odpowiedzi były prawdziwe, a gdzie popełnił błąd. Po zakończeniu zaś quizu widoczne są wyniki i ranking odpowiedzi (getkahoot.com),
- Quizizz – jest darmową platformą, za pomocą której również można tworzyć quizy. Wykorzystuje się do tego urządzenie mobilne uczniów (quizizz.com),
- formularze Google – służą do tworzenia wszelkiego rodzaju formularzy, a więc ankiet, testów, quizów. Może pracować nad nimi naraz kilka osób (<https://drive.google.com>),
- Quizlet – służy do tworzenia fiszek online. Do dyspozycji nauczyciela pozostają gotowe zestawy, istnieje jednak też możliwość tworzenia własnych. Jest to przydatne do nauki słówek (quizlet.com),
- Learning Apps – służy do tworzenia prostych aplikacji edukacyjnych. Umożliwia udostępnianie uczniom własnych aplikacji oraz monitorowanie ich działań. Zawiera duży wybór interaktywnych krzyżówek, testów, quizów, zabaw i gier. Można korzystać z gotowych gier, ale można też tworzyć własne (learningapps.org),
- Coggle – służy do tworzenia map myśli (<https://coggle.it/>),
- LanguageGuide – znaleźć to można tematycznie uporządkowane słowniki obrazkowe do nauki 18 języków, w tym języka niemieckiego.

2) Komunikacja:

- bezpłatne konta pocztowe gmail (www.gmail.com),
- Skype – komunikator internetowy umożliwiający wideo rozmowy (<http://www.skype.com/>),
- Google handouts – pozwala na prowadzenie rozmów grupowych (www.google.pl/hangouts/),
- Facebook – serwis społecznościowy w ramach którego użytkownicy mogą dzielić się wiadomościami i zdjęciami (www.facebook.com),
- Twitter – umożliwia wysyłanie i odczytywanie tweetów, czyli krótkich wiadomości tekstowych od 140 do 280 znaków, w zależności od używanego języka (www.twitter.com),
- Blogger – darmowy serwis blogowy (www.blogger.com).

3) Udostępnianie:

- Google Drive – umożliwia pracę chmurze (<https://www.google.com/drive/>),
- Dropbox – ułatwia proces archiwizacji danych znajdujących się na komputerze, ich synchronizację i udostępnianie (www.dropbox.com),
- Padlet – wirtualna tablica korkowa. Można zamieszczać na niej adresy stron internetowych, zdjęcia, itp. (<https://pl.padlet.com/>),

- Pinterest – serwis społecznościowy służący do kolekcjonowania i porządkowania materiałów wizualnych (www.pinterest.com),
- Penzu – służy do tworzenia własnych ilustrowanych dzienników lub ilustrowanego pamiętnika (<https://penzu.com>),
- Instagram – służy do udostępniania zdjęć i filmów, umożliwia również ich edycję (<https://www.instagram.com/?hl=pl>),
- Snapchat – pozwala na wysyłanie między sobą filmów trwających maksymalnie 10 sekund, a także zdjęć wraz z podpisami (<https://www.snapchat.com/>),
- WhatsApp, Viber, Messenger – służące do przesyłania wiadomości i plików multimedialnych.

4) Grafiki, zdjęcia, wideo:

- Pixlr Edytor – służy do tworzenia i obróbki zdjęć i grafiki (<http://pixlr.com/editor/>),
- PiZap – służy do pracy nad jednym zdjęciem, ale pozwala wykonywać też kolaże (<http://pizap.com/>),
- Canva – służy do tworzenia grafiki online, plakatów, obrazków, projektów okładek, itd. (<https://www.canva.com/>),
- Pixteller – służy do tworzenia grafik i obrazów (<http://www.pixteller.com/>),
- Tagul – służy do tworzenia chmur tagów (<https://tagul.com/>),
- Thinglink – umożliwia tworzenie interaktywnych zdjęć wraz z podpisami (www.thinglink.com),
- Slide.ly – umożliwia tworzenie filmów, kolaży, z użyciem własnych zdjęć lub filmów (<http://slide.ly/>),
- Wevideo – pozwala stworzyć film z własnych materiałów (<https://www.wevideo.com/>),
- Flipagram – pozwala tworzyć krótkie filmy wideo ze zdjęć i muzyki (<http://flipagram.com>).

5) Interaktywne filmy:

- EDpuzzle – umożliwia dostosowanie filmów do własnych potrzeb użytkowników (<https://edpuzzle.com/>),
- eduCanon – umożliwia przygotowanie i dostosowanie filmów do naszych potrzeb (<https://www.educanon.com>)
- Zaption – umożliwia dodawanie do filmu pytań wielokrotnego wyboru (<https://www.zaption.com/>),
- TED ed – umożliwia dostosowanie do własnych potrzeb użytkownika każdego filmu znalezionej na YouTube (<http://ed.ted.com/>).

6) Prezentacje multimedialne:

- Prezentacje Google – pozwala przechowywać prezentację online na dysku Google (www.google.com),

- Power Point – udostępnia różne szablony oraz narzędzia do tworzenia animacji (*PowerPointonline*),
- Prezi – umożliwia tworzenie treści prezentacji na zasadzie wielkiej, interaktywnej mapy myśli (<https://prezi.com>),
- emaze – umożliwia zaimportowanie prezentacji z Power Point (<https://www.emaze.com>),
- Powtoon – służy do tworzenia prezentacji oraz filmów wideo (<http://www.powtoon.com/>).

7) Spotkania, notatki

- Doodle – służy do planowania spotkań (doodle.com/pl),
- Kalendarz Google – pozwala śledzić wszystkie ważne wydarzenia w jednym miejscu (www.google.com/intl/pl/calendar),
- Google Keep – umożliwia tworzenie notatek tekstowych z opcją odhaczania pozycji (<https://keep.google.com/>),
- Evernote – pozwala udostępniać notatki i zdjęcia oraz wyszukiwać dane (evernote.com/intl/pl),
- Padlet – służy do planowania spotkań i tworzenia notatek tekstowych (<https://pl.padlet.com/>).

8) Organizery i zakładki:

- Padlet,
- Evernote Web Clipper – rozszerzenie do przeglądarki internetowej, umożliwiające gromadzenie interesujących treści z Internetu w jednym miejscu (evernote.com/intl/pl/webclipper),
- Pinterest.

9) Diagramy, mapy myśli:

- Rysunki Google – służy do tworzenia rysunków i diagramów, umożliwia udostępnianie dokumentów i pracę nad nimi kilku osobom (www.google.com),
- Cacao – umożliwia szybkie tworzenie diagramów i map myśli (<https://cacao.com/>),
- Piktochart – służy do tworzenia ikonografik, można tu skorzystać z dużego wyboru szablonów oraz takich elementów jak tła, ikony, zdjęcia, mapy, wykresy, itp.,
- Creately – służy do tworzenia diagramów, map myśli, schematów blokowych (creately.com),
- Mindomo – służy do tworzenia map myśli (www.mindomo.com),
- MindMeister – służy do tworzenia map myśli (www.mindmeister.com),
- Glify – służy do tworzenia diagramów oraz map stron www (www.glify.com).

XI. ELEMENTY INTERDYSCYPLINARNE W PROGRAMIE – KOMPETENCJE KLUCZOWE

„Kompetencje kluczowe to komplet najważniejszych umiejętności, bez których nie można kształtować pozostałych kompetencji. Potrzebne nam są one do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia” (Stanowski, 2017, str. 16).

Podstawowym celem nauczania języka obcego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest rozwijanie „kompetencji komunikacyjnych stanowiących kluczowe narzędzie poznawcze we wszystkich dyscyplinach wiedzy” (Dz. U. z 2018 poz. 467). Ale ta komunikacja jest zawsze wypełniona treścią. Kompetencja definiowana jest jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw. Magdalena Szpotowicz podkreśla, że te trzy elementy muszą się nie tylko ze sobą łączyć, ale też „przystawać do zaistniałych w danym czasie sytuacji” (Szpotowicz, 2011).

W 2006 roku Parlament Europejski sformułował listę ośmiu kompetencji kluczowych. W 2018 roku zostały one przeformułowane i dziś wyróżnia się:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie,
- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości oraz
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

1) Aby rozwijać kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, nauczyciel powinien:

- komunikować się z uczniami zarówno na forum klasy, jak i w szkole oraz poza nią w języku niemieckim,
- dbać podczas pracy w grupach, by komunikacja między uczniami odbywała się w języku niemieckim,
- stosować ćwiczenia rozumienia tekstu słuchanego i czytanego,
- stosować jak najwięcej ćwiczeń w mówieniu i pisaniu,
- stosować ćwiczenia rozwijające zdolność do inicjowania, podtrzymywania i kończenia rozmowy,
- posługiwać się w czasie lekcji językiem niemieckim zarówno w sytuacjach wydawania poleceń jak i wyjaśniania nowego słownictwa i zagadnień gramatycznych.

2) Aby rozwijać kompetencje w zakresie wielojęzyczności, nauczyciel powinien:

- stwarzać możliwość słuchania i pisania różnego rodzaju tekstów,
- zachęcać uczniów do korzystania z niemiecko- i obcojęzycznych zasobów internetowych,
- stosować w procesie nauczania aplikacje językowe,
- rozwijać umiejętność swobodnego mówienia, np. odpowiedzi na pytania, dyskusje w klasie, wypowiedzi na kontrowersyjne tematy, omawianie zdjęć, materiałów stymulujących i kolaży, zmiana perspektywy, przyjmowanie ról, odgrywanie scenek rodzajowych, omawianie filmów i filmików, organizowanie talk-showów, zabawy (np. detektyw), pantomima, stojące obrazy, itp.,
- przybliżyć uczniom różnice międzykulturowe,
- uświadamiać uczniom pochodzenie wyrazów z innych języków.
- stosować ćwiczenia polegające na przetwarzaniu tekstu w języku niemieckim na tekst w języku polskim oraz w innych, znanych uczniom językach,
- stosować ćwiczenia polegające na przetwarzaniu tekstu w języku polskim na tekst w języku niemieckim,
- przybliżyć uczniom kontekst kulturowy i językowy krajów niemieckiego obszaru językowego,
- kształtować świadomość różnic i podobieństw między językami.

3) Aby rozwijać kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, nauczyciel powinien:

- uczyć działań matematycznych, liczebników oraz nazw figur geometrycznych,
- stosować ćwiczenia polegające na interpretacji wykresów i tabel,
- zachęcać uczniów do zadawania pytań oraz samodzielnego poszukiwania rozwiązania problemu,
- stwarzać sytuacje dydaktyczne umożliwiające wnioskowanie na temat istniejących reguł gramatycznych oraz znajdowanie wzorca,
- stosować ćwiczenia polegające na porównywaniu osób, przedmiotów i systemów oraz dokonywaniu oceny,
- umożliwiać analizowanie struktury treści,
- umożliwiać wymienianie cech charakterystycznych, uzasadnianie swoich opinii,
- rozwijać umiejętność stosowania zasad i procesów z innych dziedzin życia,
- promować postawy szacunku dla prawdy,
- zachęcać do szukania przyczyn i oceniania zasadności,
- stosować ćwiczenia wymagające śledzenia i oceniania ciągów arytmetycznych,
- zachęcać do wykorzystywania istniejących zasobów wiedzy do wyjaśniania świata przyrody,
- stosować zadania kształtujące umiejętność myślenia, czyli obserwację, porównywanie, klasyfikowanie informacji, analizowanie, interpretowanie

i wyciąganie wniosków oraz ocenianie, w tym również świadome ocenianie własnych postępów w nauce,

- stosować pracę projektową, pracę zadaniową, prezentację plakatów, pracę w grupach, a także organizować wycieczki.

4) Aby rozwijać kompetencje cyfrowe, nauczyciel powinien:

- zachęcać uczniów do sięgania do nowych źródeł informacji, celowego ich gromadzenia i przetwarzania, np. do edycji plików w chmurze,
- wykorzystywać w kontaktach z uczniami pocztę elektroniczną i media społecznościowe,
- zachęcać do pisania własnego blogu,
- zachęcać do założenia i prowadzenia własnej strony internetowej,
- korzystać z różnych stron internetowych,
- zachęcać uczniów do brania udziału w wideokonferencjach,
- wykorzystywać aplikacje internetowe,
- zapoznawać uczniów z zasadami bezpiecznej pracy w sieci.

5) Aby rozwijać kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się nauczyciel powinien:

- zachęcać do samodzielnego organizowania własnej nauki,
- stwarzać warunki do efektywnego zarządzania własnym czasem i informacjami,
- zachęcać uczniów do stawiania sobie celów oraz konsekwentnego do nich dążenia,
- kształtować umiejętność motywowania się,
- zachęcać do reagowania na przeszkody w procesie uczenia się i pokonywania tych trudności w oparciu o uświadomione zasoby własne, zidentyfikowane możliwości i wcześniejsze doświadczenia,
- dawać informację zwrotną,
- pomagać uczniom w rozwijaniu strategii uczenia się, np. używać akronimów, synonimów, itd.,
- wymagać przemyślanej i systematycznej nauki,
- wprowadzać nowe słownictwo w kontekście,
- odwoływać się do wiedzy już posiadanej,
- zachęcać do bycia ciekawym i otwartym,
- zachęcać uczniów do refleksji nad własnym uczeniem się, pomagać uczniom w monitorowaniu własnego postępu w osiągnięciu celów związanych z nauką języka obcego,
- stwarzać możliwość orientacji w aktualnych wydarzeniach społecznych i politycznych,
- umożliwiać wyrażanie własnych opinii i przekonań oraz przyjmowanie opinii innych,

- stosować formy uczenia się we współpracy, negocjowanie i dochodzenie do kompromisu,
- wpajać dążenie do wywierania wpływu na otaczający świat,
- umożliwiać pełnienie roli lidera w grupie.

6) Aby rozwijać kompetencje obywatelskie, nauczyciel powinien:

- odnosić się w treściach lekcji do uniwersalnych wartości,
- zachęcać do uczestnictwa w działaniach społecznych i lokalnych,
- promować działania wzmacniające przynależność do wspólnoty lokalnej i narodowej,
- zachęcać i umożliwiać uczestnictwo w uczniowskiej wymianie młodzieży,
- zachęcać i umożliwiać uczestnictwo w programach uczniowskiej współpracy międzynarodowej,
- dostarczać wiedzę na temat procesów społecznych, zasad działania i struktur państwa oraz Unii Europejskiej,
- zachęcać do konkretnych działań, np. udziału w głosowaniu,
- promować osoby działające na rzecz innych,
- zachęcać do włączania się w działalność organizacji pozaszkolnych.

7) Aby rozwijać kompetencje w zakresie przedsiębiorczości nauczyciel powinien:

- omawiać biografie naukowców i wynalazców,
- omawiać biografie osób, które osiągnęły sukces w biznesie,
- promować wiedzę dotyczącą przedsiębiorczości,
- wprowadzać do języka pojęcia z dziedziny biznesu,
- dawać uczniom możliwość ćwiczenia umiejętności prezentowania treści, negocjowania, mediacji, kierowania zespołem,
- przybliżyć zasady pisania listu motywacyjnego, życiorysu oraz podania o pracę.

8) Aby rozwijać kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej, nauczyciel powinien:

- rozbudzać w uczniach wrażliwość i przyjemność z odbioru dzieł sztuki,
- realizować projekty, konkursy i festiwale poświęcone tradycjom narodu polskiego oraz narodu niemieckiego,
- zapoznawać uczniów z charakterystycznymi wytworami kultury i cywilizacji niemieckiej,
- zachęcać uczniów do czytania dzieł literatury w języku niemieckim,
- inspirować uczniów do organizowania Dnia Języka Niemieckiego,
- stwarzać możliwość oglądania filmów w języku niemieckim,
- przygotowywać uczniów do rozumienia wartości w różnych kontekstach kulturowych i społecznych,
- promować postawę otwartości wobec obcokrajowców,
- zachęcać do własnej ekspresji słownej oraz artystycznej.

XII. SPOSOBY OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH UCZNIÓW

„Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do: wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego „(...) oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania”.(Dz. U. z 2018 r. poz. 1457, 1560, 1669 i 2245 wraz z późn. zmianami, rozdział 3a, art. 44b, ustęp 3).

„Obowiązkiem nauczyciela jest stworzenie uczniowi, niezależnie od poziomu jego rozwoju, takich warunków, aby mógł odnosić sukces na miarę swoich możliwości. Jednym z takich warunków jest prawidłowe rozumienie roli i funkcji oceny” (Mikulec, 1). Dobrze ustalona ocena powinna:

- prawidłowo diagnozować osiągnięcia edukacyjne ucznia, odnosząc je tylko do wymagań edukacyjnych,
- informować ucznia i jego rodziców o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych oraz o postępach w tym zakresie,
- motywować ucznia do dalszej pracy,
- wspierać jego rozwój,
- rozpoznawać uzdolnienia, zainteresowania i predyspozycje,
- wzbudzać autorefleksję na temat własnego stylu uczenia się.

Ustalając ocenę, nauczyciel powinien odpowiedzieć sobie na następujące pytania (Stróżyński, 2003):

- co konkretnie (jaki zakres materiału, problem gramatyczny, itd.) jest przedmiotem oceny,
- po co ustala ocenę (ma ona uświadomić uczniowi jego braki i pomóc je nadrobić, jest to ocena końcowa i podsumowuje cały okres nauki języka niemieckiego w liceum czy technikum, itd.),
- dla kogo ta ocena będzie informacją (przede wszystkim dla ucznia, ale także dla jego rodziców, dla przyszłego pracodawcy, itp.),
- jak zakomunikować tę ocenę uczniowi

Ustalając ocenę, nauczyciel powinien określić jednolite zasady i kryteria oceniania dla wszystkich uczniów oraz oceniać to, co uczeń umie, a nie koncentrować się na jego brakach.

Efektywna ocena „rozbudza u uczniów wewnętrzną motywację do pracy. Uczeń motywowany w ten sposób chce i lubi się rozwijać” (Sołtys, 1997, str. 9). Ocena nieefektywna zaś „utrwała jedynie zewnętrzną motywację do pracy, głównie – dla stopnia, zadowolenia rodziców, spełnienia oczekiwań nauczyciela.

Ważnym elementem procesu oceniania jest informacja zwrotna. Jej forma i zakres „będą zależne od sformułowanych celów oceniania. Zawsze powinna ona opierać się na znanych uczniowi celach oceniania, wymaganiach programowych, kryteriach oceniania, inspirować do przemyśleń, motywować do uczenia się, samokształcenia, ułatwiać wyrównywanie braków” (Łukasz-Paluch, 2002, str. 1).

Dobra informacja zwrotna zawierać będzie następujące elementy:

1. Wyszczególnienie i docenienie dobrych elementów pracy ucznia.
2. Odnotowanie tego, co wymaga poprawienia lub dodatkowej pracy.
3. Wskazówki, w jaki sposób uczeń powinien poprawić pracę.
4. Wskazówki, w jakim kierunku uczeń powinien pracować dalej. (Sterna 2006, str. 96)

Sprawdzając osiągnięcia edukacyjne ucznia nauczyciel ma do dyspozycji różne narzędzia.

Wincenty Okoń (1968, str. 191-193) wyróżnia następujące metody sprawdzania osiągnięć edukacyjnych ucznia:

- ustne sprawdzanie wiadomości uczniów,
- prace pisemne – prace klasowe, kartkówki, testy, zadania domowe, dokumentacja projektów, itp.,
- posługiwanie się książką,
- wykonywanie prac praktycznych,
- testy pedagogiczne.

Testy nauczycielskie (pedagogiczne) powinny być konstruowane zgodnie z zasadami pomiaru dydaktycznego. Konstruowanie testu pedagogicznego należy rozpocząć od sporządzenia kartoteki testu. Umożliwi nam ona dobre rozplanowanie wszystkich kategorii taksonomicznych i poziomów wymagań oraz zachowanie proporcji między nimi:

- A. Zapamiętanie wiadomości
- B. Zrozumienie wiadomości
- C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych
- D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach nietypowych

Cele nauczania powinny być wyrażone językiem zoperacjonalizowanym. „Tylko cele wyrażone jako zamierzone osiągnięcia uczniów, umożliwiają dokładne sprawdzenie, czy zostały one osiągnięte” (Niemierko, 1975).

W programie nauczania *Deutsch mit Freude* proponuję sprawdzanie wiedzy i umiejętności uczniów za pomocą testu dwupoziomowego. Dzieli on całość sprawdzanej wiedzy i umiejętności na dwa poziomy: Poziom Podstawowy (P) i Poziom Ponadpodstawowy (PP). Każdy poziom sprawdza trzy umiejętności i zawiera trzy ćwiczenia po 10 zadań każde, czyli łącznie 30 zadań punktowanych w systemie 0-1 pkt. Uzyskanie 24-26 punktów na Poziomie Podstawowym da uczniowi ocenę dopuszczającą, a za uzyskanie 27-30 punktów ocenę dostateczną. Stanie się tak jednak tylko pod warunkiem zaliczenia każdej umiejętności na poziomie 80%, czyli uzyskania w każdym ćwiczeniu co najmniej 8 punktów.

Poziom Ponadpodstawowy zawiera również trzy ćwiczenia po 10 zadań każde, punktowanych w systemie 0-1 pkt. Jeżeli uczeń zdobędzie na Poziomie Ponadpodstawowym 24-26 punktów uzyska ocenę dobrą, za zdobycie 27-29 punktów ocenę bardzo dobrą, a za uzyskanie 30 punktów ocenę celującą. Również na tym poziomie istnieje warunek uzyskania w każdym ćwiczeniu co najmniej 8 punktów. Aby uczeń otrzymał ocenę dobrą, bardzo dobrą lub celującą, musi zaliczyć wszystkie umiejętności z Poziomu Podstawowego co najmniej na poziomie 80%. Uczeń ma prawo poprawiać każdą ocenę z testu dwupoziomowego. W tym celu zobowiązany jest napisać powtórnie tylko to ćwiczenie (czyli poprawić tylko tę umiejętność), z którego nie otrzymał we wcześniejszym terminie przynajmniej 8 punktów.

Taki sposób konstrukcji testów umożliwia nauczycielowi bieżące monitorowanie postępów ucznia. Uzyskana ocena będzie informacją, co uczeń już umie konkretnie, a czego musi się jeszcze nauczyć.

Test powinien być zawsze zapowiedziany. Nie chodzi bowiem o to, by sprawdzać wiadomości i umiejętności ucznia w trakcie jego pracy nad nimi, ale by był to zamknięty proces. Wtedy sens ma udzielanie wskazówek co do poprawy niedociągnięć i dalszej pracy.

Ocenianie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wymaga wiele taktu i staranności. Często mają oni zaniżone poczucie własnej wartości i niepewność co

do własnych umiejętności. Taka ocena powinna uznać najmniejszy wysiłek ucznia i podkreślać pozytywne strony jego pracy. Wszelkie wątpliwości powinny być rozstrzygane na jego korzyść. Wskazane jest, by nauczyciel na początku pracy poznał aspiracje i cele ucznia. Będzie je mógł uwzględnić w ocenie.

Sposób sprawdzania wiedzy i umiejętności ucznia niedosłyszącego należy dostosować do jego możliwości percepcyjnych.

- Przy ocenie prac pisemnych nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu.
- Błędy w pisowni należy oceniać opisowo, udzielając wskazówek co do sposobu ich poprawienia.
- Należy przygotować mniejsze partie materiału do sprawdzenia. Trudności w odbiorze bodźców na drodze słuchowej powodują, że uczeń szybciej się męczy, co może powodować wyłączanie się myślowe.
- Przy przekazywaniu poleceń należy zwrócić uwagę, czy uczeń je zrozumiał a w razie potrzeby należy udzielić dodatkowych wyjaśnień.
- Na ocenę nie powinny wpływać błędy ortograficzne.

Oceniając wiedzę i umiejętności ucznia niedowidzącego należy:

- w przypadku prac pisemnych przygotować zestawy zadań napisanych odpowiednio większymi literami z większym kontrastem,
- wydłużyć czas pisania sprawdzianów,
- nie oceniać negatywnie poziomu estetycznego i graficznego wypowiedzi,
- oceniając sprawność czytania uwzględnić wolniejsze tempo pracy,
- umożliwić zaliczanie materiału programowego partiami,
- opierać się raczej na wypowiedziach ustnych.

Ocenianie uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (dysgrafia, dysleksja, dysortografia) odbywa się w oparciu o opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej.

- Ocena powinna w głównej mierze dotyczyć poprawności wypowiedzi ustnych i strony merytorycznej prac pisemnych.
- Podczas pisania sprawdzianów należy wydłużyć limit czasu.
- Nie oceniać czytania głośnego przed zespołem klasowym. Uczeń taki powinien czytać głośno tylko tekst opracowany w domu.
- W przypadku dysgrafii umożliwić uczniowi pisanie pracy na komputerze.
- Nieczytelne fragmenty prac odczytywać w indywidualnym kontakcie z uczniem.
- Nie należy „wrywać” takich uczniów do odpowiedzi. Wiąże się to dla nich ze zbyt dużym stresem, który negatywnie wpływa na odpowiedź.
- Nie oceniać tempa pracy.
- Stosować jak najczęściej testy wyboru.

Na zakończenie pewnego etapu nauki, a więc półrocza lub roku szkolnego, należy dokonać oceny sumatywnej, a więc podsumowującej.

Program proponuje odejście od liczenia średniej lub średniej ważonej przy ustalaniu oceny śródrocznej lub rocznej. Zgodnie z zapisami ustawy o systemie oświaty „ocenie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do: wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego „(...) oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania”.(Dz. U. z 2018 r. poz. 1457, 1560, 1669 i 2245 wraz z późn. zmianami, rozdział 3a, art. 44b, ustęp 3.). Tak więc jedynym punktem odniesienia do ustalenia oceny śródrocznej lub rocznej jest spełnienie przez ucznia odpowiednich wymagań edukacyjnych.

Konstruując wymagania edukacyjne należy również dokonać podziału sprawdzanej wiedzy i umiejętności na Poziom Podstawowy i Poziom Ponadpodstawowy.

Zastosować przy tym należy następujące kryteria:

- przystępność materiału, czyli duży lub mały stopień trudności opanowania elementów treści,
- niezbędność wewnątrzprzedmiotowa, czy elementy treści niezbędne i konieczne do opanowania w nauce języka obcego,
- użyteczność, czyli możliwość zastosowania danych elementów treści w życiu pozaszkolnym ucznia,
- wartość kształcąca, czyli możliwość przeniesienia wewnętrznej struktury elementu treści na inne elementy treści uczenia się i działalności pozaszkolnej, np. na sposób definiowania pojęć, selekcji informacji, itp.,
- niezawodność, rozumiana jako pewność naukowa, a więc treści stałe, które się nie zdezaktualizują z upływem czasu,
- niezbędność międzyprzedmiotowa, czyli treści niezbędne w nauce innych przedmiotów.

Ustalając ocenę śródroczną lub roczną, warto zastanowić się nad własnym systemem i sposobem oceniania i zadać sobie kilka pytań (Łukasz-Paluch 2002, str. 1):

- Czy zawsze oceniam obiektywnie, zgodnie z przyjętymi wymaganiami programowymi i kryteriami?
- Co sądzą uczniowie na temat sprawiedliwości moich ocen?
- W jakim zakresie znają ogólne i szczegółowe kryteria oceniania?
- Co ułatwia mi rzetelne ocenianie wiedzy, umiejętności, postaw, zachowań uczniów?

- Jak często rozmawiam o przyjętych zasadach, kryteriach, technikach oceniania z innymi nauczycielami?
- Czy oceny są jawne i podane z uzasadnieniem?

XIII. EWALUACJA PROGRAMU

Głównym celem ewaluacji programu jest określenie, czy ma on być realizowany nadal w obecnej formie, czy powinien zostać zmodyfikowany czy też należy zrezygnować z pracy z nim.

Każdy program nauczania podlega bieżącej ocenie. Nauczyciel obserwuje postępy uczniów i ich zachowanie oraz aktywność na lekcji. Pod uwagę bierze też odpowiedzi ustne oraz wyniki testów pedagogicznych. To tzw. ewaluacja formatywna, ma ona bowiem doprowadzić do refleksji nauczyciela i w konsekwencji do zmiany metod nauczania, zmiany liczby godzin przeznaczonych na poszczególne moduły, rezygnacji z niektórych treści rozszerzających podstawę programową lub wprost przeciwnie, do wprowadzenia do programu nowych treści. Innymi słowy program musi ulegać modyfikacji w trakcie procesu nauczania poprzez jeszcze ściślejsze dostosowanie go do warunków panujących w szkole lub klasie.

Na zakończenie pracy z programem, nauczania należy przeprowadzić ewaluację sumatywną, czyli podsumować i ująć całościowo zmiany, jakie zaszły w uczniach na przestrzeni realizacji programu. Ważnym elementem takiej ewaluacji będzie analiza wyników egzaminu maturalnego lub ocen końcowych z języka niemieckiego. Innymi narzędziami możliwymi do zastosowania będą dokumentacja szkolna oraz przeprowadzone wśród uczniów ankiety, wywiady i rozmowy.

Istnieje wiele modeli ewaluacji programów nauczania (Komorowska, 1999, str. 92).

Najpopularniejsze z nich to:

- Model SWOT – Wszystkie zebrane dane dzielimy na cztery kategorie:
 - 1) *Strengths* to mocne strony programu, czyli wszystkie elementy, które się sprawdziły.
 - 2) *Weaknesses* to słabe strony programu, czyli elementy, które się nie sprawdziły.
 - 3) *Opportunities* to szanse, czyli te elementy, które umożliwiają pojawienie się w przyszłości korzystnych zmian.
 - 4) *Threats* to zagrożenia, czyli elementy umożliwiające pojawienie się w przyszłości niekorzystnych tendencji.
- Model action research – czyli badanie nad doskonaleniem metod. Nauczyciel modyfikuje program, obserwując jednocześnie zmiany w zakresie efektywności nauczania. Odbywa się ona w czterofazowych cyklach: planowanie zmian, przeprowadzenie zmian, obserwacja zmian, refleksja.
- Klasyczny model ewaluacyjny – skupia się przede wszystkim na ocenie rezultatów pracy uczniów, a więc poziomie ich kompetencji oraz stopniu realizacji założonych celów nauczania.

- Model triangulacyjny – polega na tym, że program nauczania ocenia się z perspektywy kilku stron, np. nauczyciela, ucznia oraz rodziców czy dyrekcji szkoły. Analiza danych pozyskanych z kilku stron pozwala na uzyskanie wielowymiarowej i obiektywnej oceny programu.
- Model CIPP – Ocenie podlegają kontekst (rzeczywista sytuacja w której realizowany jest program), wkład (zbieranie danych i ustalenie sposobu ich wykorzystania), proces (stopień zgodności między działaniami planowanymi a rzeczywiście podjętymi) i wytwór (czyli rezultaty nauczania).

XIV. BIBLIOGRAFIA

- Ballweg S., Drumm S., Hufeisen B., Klippel J., Pilypaityte, L. (2019). *Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch?* Stuttgart: Ernst Klett Sprachen..
- Basińska A. (2017). *Zestawy materiałów dla nauczycieli szkół ćwiczeń, Zeszyt 5, Teoria w pigułce*. Warszawa: ORE.
- Edmondson W., House J. (2006). *Einführung in die Spracherforschung*, Tübingen: UTB Sprachwissenschaft.
- Europejski System Opisu kształcenia Językowego: Uczenie się, nauczanie, ocenianie (2003). Warszawa: Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli.
- Haataja K., Wicke R., (2015). *Sprache und Fach – Integriertes Lernen in der Zielsprache Deutsch*. München: Hueber Verlag.
- Komorowska H., (1999). *O programach prawie wszystko*. Warszawa: WSiP.
- Kupisiewicz C. (2016). *Podstawy dydaktyki ogólnej*. Warszawa: WSiP.
- Niemierko B. (1975). *ABC testów osiągnięć szkolnych*. Warszawa: WSiP.
- Okoń W. (1968). *Zarys dydaktyki ogólnej*. PZWS.
- ORE (2012), *Programy nauczania w rzeczywistości szkolnej. Tworzenie – wybór – ewaluacja*". Warszawa.
- Sołtys D., Szmigiel M. K. (1997), *Doskonalenie kompetencji nauczycieli w zakresie diagnozy edukacyjnej*. Kraków: Wydawnictwo zamiast Korepetycji.
- Stanowski, M. (2017). *Języki obce. Zestawy materiałów. Teoria w pigułce, zeszyt 2*, Warszawa.
- Sterna D.(2006). *Ocenianie kształtujące w praktyce*, CEO, Warszawa.
- Stróżyński K., (2003). *Ocenianie szkolne dzisiaj*, Warszawa: WSzPWN.
- Strzemieczny J., (2015). *Od wydawcy polskiego*, Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej.
- Szpotowicz M., (2011). *Europejski wymiar edukacji*, Warszawa, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Uszyńska-Jarmoc, J., Bilewicz, M., (2015). *Kompetencje kluczowe dzieci i młodzieży. Teoria i badania*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Wicke R. (2016). „*Entwicklung von Lehr- und Lern- sowie Diagnosematerialien für CLiLiG*“, referat podczas konferencji „Fach- und sprachintegriertes Lernen in der Zielsprache Deutsch – Herausforderungen und Perspektiven für globale Zusammenarbeit in Forschung und Praxis“, Heidelberg, 2-4.07.2016.

AKTY PRAWNE:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia.2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, (Dz. U. z 2018, poz. 467) (Załącznik nr 1, dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum),

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. z 2019 poz. 639),
- Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. U. UE C189 z dn. 4 czerwca 2018 r).
- Europejski System Opisu kształcenia Językowego, 2001,
- Ustawa z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty (tekst ujednolicony) (Dz. U. z 2018 r. poz. 1457, 1560 i 1669),
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tekst ujednolicony) (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, 1000, 1290 i 1669),
- Rozporządzenie z dnia 9 sierpnia 2017 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z dnia 25 sierpnia 2017 poz. 1591),
- Deklaracja z Salamanki oraz wytyczne dla działań w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych przyjęte przez Światową Konferencję Dotyczącą Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych: Dostęp i Jakość. Salamanka, Hiszpania 7-10 czerwca 1994. UNESCO,
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych ogłoszona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2016 roku (Dz. U. z 2012 poz. 1169).

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- Byk A. (red.), Konstruktywizm w pedagogice, Pobrano z: <http://www.przedszkole22.com.pl/konstruktywizm-w-pedagogice/> (dostęp 22.06.2019),
- Encyklopedia PWN, Pobrano z: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/metody-nauczania;3940117.html> (dostęp 22.06.2019),
- Janicki B (2016) *Lekcja odwrócona*, W:Trendy 4/2016. Pobrano z: http://www.bc.ore.edu.pl/Content/897/T416_Lekcja+odwrocona.pdf, (dostęp 05.06. 2019),
- Kowalczyk B. *Zmień zasady – odwróć lekcję!* Pobrano z: https://cyfrowaakademia.ceo.org.pl/sites/cyfrowaakademia.ceo.org.pl/files/zmien_zasady_gry_-_odwroc_lekcje.pdf (dostęp 08.06.2019),
- Łukasz-Paluch K. (2002). „Ocenianie osiągnięć ucznia – dylematy i wyzwania”, Pobrano z: <https://edukator.ore.edu.pl/ocenie-osiagni-uczni-dylematy-i-wyzwania/>, (dostęp 04.06.2019),
- MEN, (20120). *Jak organizować edukację uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Warszawa, Pobrano z:<http://www.oke.krakow.pl/inf/filedata/files/Jak%20organizowa%E6%20edukacj%EA.pdf> (dostęp 22.06.2019),
- Mikulec I., Pobrano z: <http://spgskomielna.witronik.pl/dok/publikacja1.pdf>, (dostęp 04.06.2019),
- Szkoła Medialna, Kraków, Pobrano z: <http://szkolamedialna.pl/narzedzia-tik-w-edukacji/> (dostęp: 22.06.019),
- Wikipedia, (dostęp 22.06.2019).

- WPGS, Pobrano z: <https://wpgs.de/fachtexte/gruppen-und-teams/teamarbeit-vorteile-nachteile/> (dostęp 22.06.2019),
- ZNP, Oddział w Gliwicach (2006), *Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w polskim systemie oświaty*, Pobrano z: <http://gliwice.znp.edu.pl/%E2%80%A2uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-w-polskim-systemie-oswiaty/> (dostęp 10.06.2019).

Waldemar Grzebień. Nauczyciel dyplomowany języka niemieckiego w II Liceum Ogólnokształcącym im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie z 33-letnim stażem pracy, pełniący w latach 2008-2014 funkcję doradcy metodycznego w Krakowie w zakresie nauczania języka niemieckiego, trener, autor programów szkoleń i materiałów szkoleniowych z zakresu metodyki nauczania języka niemieckiego. Autor następujących publikacji „Nauczanie języka niemieckiego metodą CLIL”, „Wielokulturowość na lekcjach języka niemieckiego”, „Działanie innowacyjne”, itd.